STENOGRAFIJA IN SLOVENKE.
FRANJO KLEMENČIČ. TRST.

Lani je priobčila »Slovenka« na strani 94. s. zanimiv članek pod naslovom »Ženske kot stenografinje«. Na koncu tega članka je bila izražena želja, »da bi se tudi Slovenke zavzele za to velevažno umetnost.« O izrazu »umetnost« bi se dalo sicer prepirati. Tolike časti menda stenografija ne zaslužuje. Dober stenograf mora biti seveda vsestranski izobražen; zlasti jezik, v katerem stenografira, mora imeti docela v svoji oblasti, a »umetnik« še radi tega pač ni. Stenografija je in ostane — ročnost. Vkljub temu pa je gori navedena želja popolnoma opravičena, saj dandanes pač ne treba več dokazovati velike važnosti stenografije.

Da čutijo tudi Slovenci potrebo te »umetnosti«, dokazuje že samo dejstvo, da sta Nestorju slovenske stenografije, prof. Bezenšku, v razmerno kratki dobi sledila na to polje d v a pisatelja, in sicer prof. F. Magdič*) leta 1898., a lani ozir. letos prof. Fr. Novak z dvema precej debelima knjigama. (Slov. stenografija, I. del: korespodenčno pismo. V Ljubljani, Kleinmayr & Bamberg 1900. Cena 3 K. in II. del: debatno pismo, v Ljubljani 1901., cena 2 K 50 st.) Prvi del ima 84 tiskanih in 68 litografiranih strani, drugi del pa 64+28. Že, ako primerjamo obseg Magdičeve knjige z obsegom Novakovih dveh, moramo sklepati na napredek. In zares nam je podal Magdič le kratko navodilo, bolj za take, katerim je Gabelsbergerjev sestav n. pr. nemški, že znan, dočim imamo v Novakovih knjigah obširno in popolno z n a n s t v e n o delo, h kateremu se zamore stenograf zateči v vseh potrebah.

Ne strinjalo bi se z namenom teh vrstic, ako bi hotel obširno ocenjevati Novakovo stenografijo; naj omenim le toliko, da so jo domači strokovnjaki natančno pregledali ter se izrazili o njej zelo laskavo (n. pr. prof. Mijo Vamberger v »Ljublj. Zvonu«), a da jo hvalijo tudi tujci.

Približali smo se torej za precejšen korak izpolnitvi želje, izražene v lanski »Slovenki«. Saj imamo sedaj na razpolago znanstveno, popolno stenografijo, o kateri bi bilo le želeti, da se je poprimejo vsi, ki se bavijo s to stroko, tudi tisti, ki so se že učili po Bezenškovi ali Magdičevi knjigi. To ni nemogoče, ker je razlika v pisavi teh treh učiteljev neznatna, dočim je Novakova vsekako najbolj praktična in dosledno izvedena do konca, t. j. do komornega pisma, s katerim lahko sledimo i najhitrejšim govorom.

Velikega pomena bi bilo, ako se poprimejo vsi slov. stenografi Novakovih načel in začnejo rabiti njegove okrajšave; le tako je mogoče, da napravimo konec zmešnjavi, ki vlada v tem oziru mej nami sedaj, ko zamore le redkokteri stenograf čitati pismo svojega druga. Le na ta način pridemo do edinstva in s časom morda do vseslovenskega stenografskega društva, ki bi bilo nekak »forum« v stenografskih stvareh, in do stenografiranega glasila.

Da je tako »sodišče« v stenografskih stvareh potrebno, izhaja že iz tega, da je stenografija navezana na jezik, ki je pa živ organizem ter se neprestano razvija. Tudi stenografija torej ne more biti nikak-

*) »Slovenska stenografija.« (Sostav Gabelsbergerjev). Priredil: F. Magdič, profesor v p. Zagreb, 1898. Tisk in litografija Jul. Hühna v Zagrebu. Str. 32+32.

šen petrefakt, nego je podvržena razvitku in napredku.

Toda bojim se, da vsa ta izvajanja bore malo zanimajo cenjene čitateljice »Slovenke«; zato hočem kreniti drugam.

Vedno več Slovenk prihaja žalibog v položaj, da morajo same misliti na svojo prihodnjost, na svoj vsakdanji kruh. Za slabo plačano delo v tovarnah marsiktera že zaradi svoje telesne nesposobnosti ni pripravna. Umetnice, ki bi se smele z nado na uspehe posvetiti godbi, slikarstvu, odru itd., so kaj redko sejane, ne glede na gmotne žrtve, ki so neobhodno združene s stremljenjem po umetniški karijeri. Učiteljice, poštne in brzojavne uradnice tudi ne morejo biti vse. Kaj torej preostaja izobraženim Slovenkam, ki so vsled kake nesreče postavljene na lastne, šibke noge in ki vendar, že iz fizičnih vzrokov, ne morejo — nositi maite? Zasebne službe: odvetniške in notarske pisarne, trgovinski komptoarji itd.

In zares štejemo dandanes več in več gospic, ki so se predrznile v takih službah delati gospodom — konkurenco. Nazori o svobodni konkurenci so različni ter bi se n. pr. jaz ne upal zagovarjati načelno take svobode. Ali v tem slučaju sem menenja, da bi konkurenca bila le koristna za oba spola. Mladi možje bi bili primorani, poprijeti se resnejših in težavnejših nalog, nego je problematično vegitiranje v zasebnih pisarnah. Take žlužbe bi pač že sedaj lahko namesto moških opravljale ženske, dočim bi se prvi morali v večji meri posvečati aktivnejšim strokam, n. pr. trgovini in obrti, kjer nas čaka ogromno dela, ako hočemo ustaviti povodenj tujinstva ter narodu zagotoviti obstanek.*)

*) Sploh bi se naša možka mladina naj večkrat spomnila pripovedke, ki nam jo je sporočil Aristotel o svojem prijatelju in učencu Heraklitu s Ponta. Ko so namreč nekoč prijatelji iskali tega grškega modrijana, našli so ga v neki kovačnici ter se zavzeli, da tako slaven filozof trati svoj čas s tem, da opazuje ubogega, zaničevanega rokodelca pri njegovem delu. Modrijan pa jih je pozval bliže, rekoč: »Le vstopite, tudi tukaj bivajo bogovi!«

Nauk, ki ga lahko crpimo iz te pripovedke, je jasen. Današnja vzgoja, ki temelji na proučavanju klasiških grško-rimljanskih starin, nam je vzela vsak smisel za vrednost rokodelstva in mehaničnega dela sploh. Dandanes se zdi mnogim nadutežem, da bi ponižali svoje sinove, ako bi jih dali učit se rokodelstva. Rajši naj postanejo gospodje-pisarji s plačo 30—40 gld. na mesec! No, jasniti se je začelo tudi že tukaj. Grof Lev Tolstoj odloži semtertje svoje zlato pero — da zakrpa par čevljev! Sreča bi bila za človeštvo, da imamo mnogo takih modernih Heraklitov, ki bi nam sklicali iz rokodelnic: Le vstopite, tudi tukaj bivajo bogovi!

Služba navadne pisarice v zasebnih uradih pa seveda tudi ni »z rožicami nastlana«. Že z gmotnega stališča ne. V tem oziru je bilo v lanski »Slovenki« čitati več prav zanimivih dopisov, iz katerih je izhajalo, da zaslužek, ki ga dandanes dovoljujejo nekateri slovenski odvetniki in notarji, trgovci itd. svojim uslužbenkam, nikakor ne zadostuje, da bi se dotičnica mogla zadostno hraniti in primerno oblačiti, kamoli da bi ji še kaj ostalo v nabavo knjig, v razvedrilo in za stare dni. So gospodje na Slovenskem, ki svoji uradnici »p r i n c i p i j e l n o« ne plačajo več nego 50 kron na mesec . . . Kaj hočete proti »načelom«?!

Ako bi se pa Slovenke pravočasno začele zanimati za stenografijo — potem bi se podoba kmalu obrnila. Dobri stenografi, zlasti ako so zmožni več jezikov, so še vedno mnogo zahtevano blago na delavskem trgu slovenskem.

Že lani je pisala »Slovenka«, da je stenografija »poklic, povsem pripraven za ženske ter odgovarjajoč njih lastnostim in nagonom. Lahka roka, gibčnost in urno pojmovanje jih usposobljajo kakor nalašč za delo, ki zahteva nekako nežnost in dovzetnost.« In to je živa resnica! Pozabiti seveda ne smemo, da je prvi pogoj dobre stenografinje: popolno znanje jezika in pa — obča naobrazba.

Polagal bi torej Slovenkam na srce, da si nabavijo krasno Novakovo stenografijo ter da predelajo vsaj I. del, ki za navadne potrebe v pisarnah zadostuje. Prepričan sem, da bo vsaka Slovenka, kateri se omili korespondenčna stenografija, z veseljem segla tudi po drugem delu ter postala, po primerni vaji, tudi sposobna za debatno pisavo.

Toda neke težave ne smemo o tem prezreti. Že prof. Vamberger je v recenziji Novakove stenografije opozoril na težkoče, ki bi jih našli samouki o proučevanju teh knjig. Za samouke bosta ti knjigi — to je i moje menenje — preobširni in semtertje pretežki.

Kaj bi se dalo tu storiti, kako popularizirati to prepotrebno »ročnost«?

Najboljše bi pač bilo, če bi nam prof. Novak podal v krajši obliki preglednejšo knjigo za samouke. Nihče drug bi ne mogel te naloge tako lepo izvršiti kakor on sam. Tu nastaja seveda drugo važno vprašanje — glede financ. Dokler ne bodo pokriti stroški za prvi dve knjigi, težko da bi mogli dobiti novo priročno stenografijo. Zato pa naj bi vsi, katerim dopuščajo razmere, takoj segli po teh knjigah, katerim je cena, (neglede na velikanski trud pisateljev) že z ozirom na preciznost litografiranega dela zares nizka.

Pa še nekaj druga bi se dalo storiti, in to takoj, ne da bi čakali nove knjige. Ako bi nam dovolil g. prof. Novak in bi se oglasilo dovolj udeležcnk, naročnic »Slovenke«, bi lahko prinašali po Novakovi stenografiji sestavljena »učna pisma« kot prilogo »Slovenke« . . .

Vsako tako pismo bi imelo poleg teoretičnega dela tudi praktične vaje, t. j. naloge, katere bi morale dotične naročnice vsakikrat napraviti ter pošiljati uredništvu »Slovenke« v pregled in popravljanje. Na ta način bi bile dotičnice prisiljene, dovršiti pričeto učenje ter si pridobiti za slučaj potrebe sredstvo za boljše gmotne razmere v bodočnosti. Tako širijo znanje stenografije med narodom tudi Nemci.

Stroški, ki bi bili združeni s tako prilogo, bi bili neznatni: izvečine poštnina. Odvisna bi bila cena seveda od števila udeležcnk.

Na vsak način bi želel slišati o tem predlogu tudi druga menenja, predvsem ga. prof. Novaka samega, katerega tem potom uljudno prosim, da se blagovoli oglasiti o predmetu, ako mogoče, že v prih. »Slovenki.«

TUJE OČI. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Mal, ukusno urejen budoair.

Vanda, jako krasna a bleda, bolehna brunetka, — 24 let stara; njen mož Leo, v sredini tridesetih.

Vanda kleči na tleh in jemlje iz velike škatlje male otroške nogavice, čepice, rdeče cipelice iz safijana, nekaj polomljenih igrač; vsako stvar strastno poljublja in tiho ihti: Ravno danes je pol leta! Moj Bog! Moj mali ubogi Danko! V teh cipelicah je pred par meseci še tekal okrog, obhojene so, oblika njegovih malih nogic se še pozna! In te nogavice, na prstih je še mala luknjica! Ah, ti, ti! Kako male rožaste prsteke je imel! . . . In v to trobentico je tolikokrat piskal pred mojimi vrati . . . Mam' odpri, mam' odpri! In njegove mehke rokice so škrabljale po vratih . . . In nikdar več ga ne vidim, nikdar več mi ne uide v sami srajčici iz postelje. Ah! . . .

Leo vstopi, osupel: Vanda, ti zopet plačeš, umiri se! (Dvigne jo k sebi) Ne tako obupavati! Vanda, moja Vanda!

Vanda: Danes je pol leta!

Leo: Vem. Bil sem zunaj. Nesel sem mu rož, vse polno rož. Tako rad je imel cvetlice.

Vanda: In mene nisi vzel s seboj!

Leo: Ti se moraš čuvati, Vanda! Tako si zopet bleda. Ali se ne moreš nekoliko umiriti, polagoma pozabiti.

Vanda: Pozabiti?! Nikoli! Ha, ha! Danka pozabiti! Glej, kadar pogledam to njegovo malo zapuščino, mi je tako nepopisno težko v srcu! Ti ne veš! Ti me ne razumeš! Glej ta kožušek je imel, ko je bil zadnjikrat z menoj na šetnji. Vidiš, tu so lise. Kupila sem mu sladčic in on se je zamazal. Jezila sem se na njega. In sedaj, sedaj . . . (Pritisne kožušek na obraz in bolestno zaihti.)

Leo: Kaj naj storim s teboj! Rekel sem ti že tolikrat, da se uničiš, ako se ne bodeš nič premagovala. Ah, moj Bog, kaj naj počnem! Ti si že bolna, in meni je tako grozno! V kake skrbi me pehaš! Kako naj ti pomagam! Kaj me nič več ne ljubiš? Ali še veš? Pred tremi leti sem ti bil jaz še vse in edino na svetu, kar ti je bilo drago. In zdaj nisem nič, vse tvoje srce je vzel Danko seboj v grob. Vanda, zakaj me več ne ljnbiš?

Vanda: Ah, ne Leo, ne! Bolj te ljubim, kakor prej, verjemi mi, tako neskončno bolj! Ali moja ljubezen je tako boleča! Kadar te pogledam, vselej se spomnim tudi njega, našega Danka. Naš sin je bil, naš otrok! Tvoj in moj! Tvoje oči je imel, Leo, samo še lepše, čistejše!

Leo ginjen: In tvoje lase Vanda! Temne mehke in tople. In zobke, kakor biseri! Kako se je smejal! Njegov glas! Srce mi je zatrepetalo, kadar sem ga slišal. In kadar mi je brskal s prsti po bradi in gladil po licu. Vedno je hotel imeti moje naočnike, a njegov nosek je bil tako smešno mal in stekla so mu pokrila skoro polovico lic! . . .

Vanda srečno: Ah, da, da! In tvoj cilinder je nekoč nataknil. Še veš? Pozabil si ga na divanu in on si ga je del na glavo. Skoro mu je šel še preko ramen. Ha, ha! Ah, kako je bil dražesten! . . . Včeraj sem srečala njegovo pestunjo Lizo v parku in zjokala sem se. Kako je bilo krasno prej, kadar sem se z njo sestala na ulici in mi je naš Danko že od daleč klical: Mam', tu sem! Tu sva z Lizo, mam'!

Leo: Pustiva spomine. Nezdravo je, se jim toliko prepuščati.

Vanda: Jaz ne morem drugače: Vedno mislim nanj, po dnevu in po noči, povsod, kjer sem. Vedno čutim: Danka ni! Danka ni! Zakaj je umrl, ti, Leo! Jaz sem ga imela tako rada. Jaz ne morem živeti brez njegovega smeha. Koga naj poljubljam, koga naj objemam, koga naj pritiskam na-se?!

Leo: In jaz, Vanda?

Vanda: Ti, ti si moj mož! Ti si velik, ali jaz bi hotela nekaj malega, drobnega, kar se mora negovati in ščititi, nositi, čuvati, nekaj, kar me potrebuje. Leo, Leo, otroka hočem, tako malo, plašno, nevedno dušico! Moj Bog, saj me ne razumeš! Saj me ne razumeš, kaj mi je bil Danko . . . Moj otrok! . . . Kadar sem ga pogledala, kadar sem se ga dotaknila, čutila sem: moj je, moj! Odgojim ga, vse mu dam, vso dušo, vse najlepše! Nekaj krasnega vstvarim iz njega! Saj ti ne veš, kaj je to, otroka odgojiti, svoje srce vsaditi vanj, svojo dušo vcepiti v njegovo!

Leo: Danko je bil tudi moj sin, Vanda.

Vanda: Oče, da, da! Ali mati, moj Bog, mati, saj ne veš, kaj je to! . . .

Leo: Vanda, me ljubiš?

Vanda: Ljubim.

Leo: Zelo?

Vanda: Zelo, ah! Zdaj imam samo še tebe!

Leo: Hočeš me imeti? Hočeš? Bolj, kakor doslej, vsega z najskritejšim čustvom, ki se giblje v meni, Vanda?

Vanda: Kaj ti je? Hočem. Kaj nisi moj, ves, ves moj!

Leo primakne nizki stolček, vsede se k njenim nogam in držeč jo za roko govori z globokim čustvom: Kaj ne Vanda, ti si bila še otrok, ko si postala moja žena pred tremi leti? Jaz to vem, vidiš. Nič nisi vedela o življenju, odgojili so te daleč od sveta, kakor dragoceno cvetlico pod steklom. In zdaj poznaš življenje, kaj ne. Jaz sem zdravnik, in ti z menoj vidiš vsak dan življenje, nesrečo

in žalost in zmote in vse, vse, kar vznemirja dušo. In ljudi poznaš in njihova srca. In razumeš jih in ne obsojaš. Midva sva se ljubila in srečna sva bila, a Vanda ti mi še nisi tako blizu, kakor bi rad, jaz . . . Ali, Vanda, lahko govorim, lahko govorim tako odkrito, kakor še nikdar nisem? Smem?

Vanda: Da, Leo! Toda kaj ti je? Bojim se, tako mi je čudno.

Leo: Ne boj se! In prosim te, bodi dobra, jako dobra! Tako potrebujem tvoje dobrote. In potem bo morda še vse dobro in srečna bova, kolikor je še mogoče sedaj, ko Danka ni . . . Vanda, ti me nisi nikdar vprašala, kàko je bilo moje življenje prej, ko te še nisem poznal.

Vanda: Zakaj?! Meni je dovelj sedanjost, da sedaj vse delim s teboj, to mi zadostuje. Do tvoje preteklosti nimam pravice. In ti si bil dober, jaz vem.

Leo: In vendar . . . Reci mi, Vanda, ti tvojo mater spoštuješ, ti veruješ, da je dobra, da ni zmožna slabega dejanja?

Vanda: Kako moreš vprašati tako? Moja mati je svetnica! Od mojega rojstva je bolna, ti to veš. Na zemlji ni za me blažjega bitja od nje.

Leo: Tudi jaz to vem in zato mi je v neopisno tolažbo, da ti morem reči, vse kar ti sedaj povem, je vedela tvoja mati prej, predno sem se ti približal, predno ti je jeden moj pogled odkril mojo ljubezen. Sam sem ji povedal vse, in ona mi je rekla, da smem molčati proti tebi. Morda ni bilo prav, tudi tvoji materi je bilo že žal, zakaj ti nisva vsega zaupala. Ali ti si bila tako nepristopna, tako občutljiva, in življenje ti je bilo tuje, kakor zapečateno pismo. Mislil sem, pozneje ji povem, pozneje. Potem je prišel Danko in zopet sem molčal. Odpusti mi, Vanda, tako prav popolnoma srečen ta tri leta nisem bil . . . Predno sem tebe poznal, ljubil sem jedenkrat mlado služkinjo, ki je stanovala v tisti hiši, kakor jaz.

Vanda: Ti? ti si . . .?

Leo: Da, jaz sem jo ljubil. Mlad sem bil, in ona je bila mlada, in imela sva se rada. — Vanda, moja zlata, edina Vanda, ne obračaj oči od mene! To, kar si mi ti, mi ona druga ni bila nikdar. Bila je priprosto dekle in njena duša mi je bila tuja, kakor moja njej. Ljubila je samo moj lepi obraz, in morda sem jo jaz ljubil ravno tako . . . Imela sva sina . . .

Vanda: Sina?! . . .

Leo ji poljublja roke: Vanda, prosim te, poslušaj me! Vanda! . . .

Vanda se mu iztrga: Pusti me! In tako si me goljufal?! . . . Njo si pustil in vzel mene?! In jaz sem bila kriva tvojega greha! Njo si pustil z otrokom! . . . Sedaj razumem, zakaj si se tako hitro umiril zaradi Dankove smrti! . . . Ti ničesar ne čutiš! Kak oče si! . . . Moj Danko! . . .

Leo: Vanda, ti govoriš tako, ti?! . . . Poslušaj me! (Oklene se njenih rok.) Moraš me poslušati! . . . Tvoja mati je vedela in ni me obsojala! Tebe mi je dala, svojo jedinko! . . . Vanda!

Vanda: Moja mati . . .? O moj Bog! Pripoveduj!

Leo: Pred petimi leti je to bilo. Jaz sem bil takrat že zdravnik in moja praksa ni bila slaba. Premišljal sem, kaj naj storim. Naj si jo vzamem za ženo, ali kaj? Moraš vedeti, da sem zapazil mnogo slabih lastnostij na njej, ko se mi je polegla prva strast. Poslal sem jo k neki moji daljni sorodnici, da se česa nauči. Imela je tudi dete pri sebi. Ali najedenkrat mi je pisala, da ne ostane na deželi pri moji teti, da ji je dolg čas, da brez mesta ne more živeti. Naj dam dete drugam, ona pa pride nazaj v mesto in si poišče službe, da se ji ne ljubi učiti se nepotrebnih stvari in da ji jaz nimam ničesar ukazovati, da je prosta in dela lahko, kar hoče. Moja sorodnica je bila tako dobra, da je obdržala dete, in ona je prišla nazaj v mesto. Poiskala si je sama službo in mi prav jasno kazala, da

sem ji precej ravnodušen in da je zadovoljna, če plačujem za dete in ji dam zdaj in zdaj kaj denarja za kako obleko. Misel, da bi jo vzel za ženo, sem pustil takoj, ko je odšla od moje sorodnice, in se poslej nisem brigal mnogo več zanjo, posebno, ko sem čul, da nisem bil jaz niti prvi niti zadnji, ki je našel milost pred njenimi očmi. Že čez dobrega pol leta je ljubkovala z različnimi vojaki, in predno je minulo leto, mi je pisala, da se hoče omožiti z nekim mizarjem. Rekla mi je, da mi nišesar ne očita, da mi je hvaležna, da sem tako dobro mislil z njo, in da ona ni nikdar mislila niti želela, da postane moja žena. »Jaz sem in ostanem to, kar sem; če bi bila tvoja žena, bi se mi ljudje samo smejali, in ti me tako že davno več nimaš rad«, mi je pisala. Moral sem priznati, da ima prav. Po svoji možitvi je zahtevala, da ji izročim najinega otroka in da njej sami plačujem za oskrbo, češ, da ona neče, da bi se samo mož gulil za vsakdanji kruh. Ker do otroka itak nimam nobene pravice, sem moral njeni želji seveda vstreči, četudi ne rad, ker sem bil prepričan, da bi bilo detetu bolje pri moji sorodnici, — katera ga je rada imela, kakor, da je njen, — nego pri njegovi materi. In potem sem spoznal tebe, in dalje ti veš ... Tvoji materi sem povedal vse, in ona je pametna žena, ni mi nikdar zamerila vedno. Ona pozna življenje ... In zdaj Vanda, reci mi ...

Vanda: Boli me nekoliko, ali jaz te imam vsejedno rada ... Leo! ... Moj Leo! ... Meni je težko le iz neke sebičnosti, da ni bilo vse, vse tvoje srce moje, vsa tvoja ljubezen! ... (Tiho ihti). Poljubi me, Leo!

Leo: Smem? ... Ah, ti, ti moja! Kako te ljubim! Kako sem tvoj! ... Kakor, da sem te še-le sedaj prav osvojil, da si še-le sedaj postala moja! ... Vanda!

Vanda: In ... in ... reci ... ali živi?

Leo: Kdo, Vanda?

Vanda tiho: Otrok.

Leo: Da, živi, in jaz sem mislil ...

Vanda se razjoče: Živi?! ... Ah! ..., In naš Danko, ... naš Danko ...

Leo: Bodi dobra Vanda! Prosim te! ... Zelo dobra moraš biti!

Vanda: Saj sem, Leo! ... Ali meni je tako hudo!

Leo sede k njej: Vanda, ali bi hotela ti? ... Ali bi te smel nekaj prositi? ... Morda ... Vidiš ... Vanda, morda bi bila tudi ti nekoliko srečna. Ali bi ga mogla imeti nekoliko rada? ...

Vanda: Tvojega ...?

Leo: ... sina, da ... Bi mogla?

Vanda po daljšem molku: O da!

Leo jo objame in poljublja: Ah, ti! ... Ti angelj! ... Kako sem srečen! ... Moja Vanda! Moja jedina, moja Vanda! ... Vzela bi ga k sebi ...

Vanda: Da.

Leo: In klicala bi ga Danko.

Vanda: Ah, da, da! ... Danko bi ga klicala ...

Leo: Ga boš imela rada?

Vanda: Zelo, zelo. Naš Danko bo ... Saj je tvoj ... Koliko je star?

Leo: Pet let.

Vanda: Že pet let! ... Je jako velik?

Leo: O da. In pozna te.

Vanda: Pozna?

Leo: Pokazal sem te. Včasih grem ž njim šetat. Jako si mu všeč ... »Klasna!« ti je dejal, »r« tako nerazločno izgovarja.

Vanda: Ah, in zakaj mi nisi rekel prej?! ... Tako bi ga rada videla ... (Tiho.) In njegova mati? ... Bi ga pustila?

Leo: O da, rada. Sedaj ima že tri druge, dva dečka in deklico.

Vanda s solzami: Dva dečka in deklico... Kako je srečna! ... Ali so vsi zdravi?

Leo: Vsi. Ne bodi žalostna, Vanda! Ti ...

Vanda s smehom: Vidiš saj že nisem več žalostna. Smejem se. In ... kake lase pa ima ta ... tvoj ... naš ... novi Danko?

Leo: Zlate.

Vanda: Ah, zlate, kakor ti! In modre oči, kaj ne?

Leo: Ne... Oči ima sive.

Vanda: Sive?!... Ni mogoče!

Leo: Da sive... Ali kaj ti je? Moj Bog!... Vanda!

Vanda se vrže na tla, zarije glavo v one srajčice, oblekice in igrače na tepihu in krčevito plače: Sive oči!... To ni Danko!... Ah, zakaj je umrl ravno naš, naš Danko!... Moj in tvoj!... Moj Bog!... Danko!... Ne ne, samo ti si moj, samo ti!... Nikogar nečem, nikogar!... Samo ti si Danko, nihče, nihče drugi!...

Leo: Vanda! Vanda!... Umiri se! Vse bo še dobro. Tako te bode rad imel. Tudi tebe!... Kaj me nimaš nič rada?!... Kaj ga nečeš?!...

Vanda: Nečem, nečem!... Nečem ga videti!... On ni moj!... Nečem ga!... Pusti me!... Saj me nimaš rad, k njemu pojdi!... Pusti me, samo Danka imam!... Oni... drugi... ni moj... ni naš... Tuje oči ima!... Samo Danko je naš!... Ah, Danko!... In naš Danko je mrtev! Naš Danko!... Moj in tvoj... naš!... (Onesvesti se.)

Leo: In naš Danko je mrtev!... O, Vanda!

PESMI C. GOLARJA. CELJE.

Polonica.

Skoz bele meglice
na daljnem obzorju
se jutranje solnce blesti,
črez cvetno livado
po rožicah poljskih
Polonica lepa hiti.

Je rosna livada,
so rožice solzne, —
oj, krilce bo tvoje mokro —
poljubile cvetke
bi rade sestrico,
razgali nožico drobno!

Rosna šuma je zelena...

Rosna šuma je zelena,
solnce z žarki jo zlati,
sveže listje, mah smaragdni
v pestrih bojah se iskri.

Čista šuma je zelena,
čista kot devojčica;
ker zamé ne mara draga,
šuma mi je ljubica.

Njene ustne — gozdne cvetke
so opojne in sladké,
nje poljubljam, dokler solnce
ne zaide za goré.

Pisane poljane...

Pisane poljane,
s cvetjem posejane,
v nje so šmarni križi
in zlatice vtkane.

Šmarni križ za trakom
znak je dobre sreče,
to petice šmarne
rado nase vleče.

A zlatica zlata —
kaj naj ti pomeni?
Zlati so cekini —
v torbo, hop, jih deni!

Pesem.

Kot nebesnega svoda vedrina
se tvoje mi srčece zdi —
ni meglice na nebesu čistem,
in žalosti v srčecu ni.
Zlato jutro... Že solnce se dviga,
in zora škrlatna rdi —
klije v srcu ti mlada ljubezen,
in raj se v očeh ti blesti.

Kostanj je ozelenel...

Kostanj je ozelenel,
kostanj belo zacvetel,
kos je gnjezdo nanj pripel.

Zdaj od jutra do noči,
kos na njem drobi, žgoli,
radosti le zame ni.

V gori bor je davi stal,
a vihar je privihral,
ločil ga od rodnih tal.

ŽENA KOT VZGOJITELJICA.

PRIREDILA NADA. TRST.

»Pet' ljubeznjivost tvojo in lepoto, poklic je moj in samo opravilo« — tako je pel še pred pol vekom naš veliki Prešeren. Čednosti, o katerih govori v nekem sonetu in katere je pridejal kot protiutež Petrarkovim poezijam, pa so tako nejasne, da res ne vemo, kakšen je bil v bistvu našega pesnika ideal. Opravičeno je vsekako menenje, da bi se tudi Prešernu zdelo nekako onečaščenje ženskega vzora, ako bi kdo izrazil misel, da je žena nekaj več kakor posoda ljubeznjivosti in lepote, da je n. pr. tudi ona obvezana sodelovati v napredek obče prosvete. Prešernu je še bila žena le svečenica lepote, h kateri se je zatekal, kedar je »viharila jeza sreče«, da da bi se mu »nebo zvedrilo krog njegove barke«. In vendar je Prešeren naš največji duh! A o prosvetnem poslanstvu žene se mu še ni niti sanjalo.

Še le v naši dobi se je začelo priznavati to misijo žene, spoznavati, da je žena po svojem namenu, po svoji fizični posebnosti pozvana, da izvršuje neke posebne naloge, katere bi lahko imenovali skupno: poklic žene kot vzgojiteljice.

Še le vek strojev je odprl ženam oči o strašni socijalni bedi. Spoznale so kot žalostno resnico in občutile kot težko krivdo, da ne morejo ničesar storiti proti temu stoglavemu zlu, da je zamorejo le obžalovati. In tedaj so si žene začele prizadevati, da dokažejo svetu, kako so tudi one sposobne za velike naloge, katere so doslej reševali le možje. V to svrho so naglašale bolj relativno enakost duševnih moči, dotlej nepriznano, in enakost dolžnosti in pravic obeh spolov, nego pa načelno razliko in ž njo združene drugačne socijalne naloge žen. Tako je nastal nazor, da hoče žensko gibanje odtujiti ženo njenemu naravnemu poklicu, ker da isto krivo umeva žensko naravo. Narobe pa je res, da so zahteve ženstva ravno zato vedno večje, ker isto vedno globlje spoznava svoj naravni poklic.

Ako hočemo prav ceniti ženo kot vzgojiteljico, moramo preiskati žensko naravo v njenem temelju.

Duševno življenje žene reagira v prvi vrsti na vse, kar je osebnega, individualnega. Take zunanje utiske sprejema žena hitreje in lažje, isti stopajo z njeno dušo v finejšo in mnogovrstnejšo dotiko. Žena umeva neposredno, brez umstvenega prevdarjanja, razmere v njih posebnostih in individualne pogoje posameznih oseb; ona čuti natanko posebni kolorit, v katerem se izražajo take notranje razmere, dočim jih more mož mnogokrat spoznati le s pomočjo logičnega sklepanja. Žena išče, zavedno ali nezavedno, osebnost, individualnost v vseh duševnih proizvodih, na polju vsakdanjega življenja, v umetnosti in vedi, ter jo spoznava iz navidezno neznatnih, redkih znamenj. V svojem krogu je torej žena sprejemljiva za mnogolične, vsestranske utiske, ker svoja opazovanja manj generalizira, ter iz istih ne izvaja občih pravil, ki bi omejevala prejemljivost za nove utiske. Seveda je s to dobro lastnostjo združena tudi druga — slaba: manjša produktivnost, kar se kaže n. pr. jasno na književnem polju. Res je sicer, da ima dandanes literatura v ženstvu izvečine le uživateljice — čitateljice, a le malo stvarjajočih umetnic, a vendar se dan za dnevom širi tudi krog poslednjih. Ako pa primerjamo pisatelje in pisateljice, najdemo pri obeh značilno razliko. Moč žene kot pisateljice leži v prihološko finem karakteriziranju in v podrobnem nijansiranju duševnega razpoloženja; v mnogoličnosti iznajdbe in v sili ustvarjanja pa navadno zaostaja žena za možem. Izjeme, ki pa, kakor znano, le potrjujejo pravilo, imamo seveda tudi tukaj. Prepričana sem, da bi nekatere naših mladih pisateljic, da so imele primerno vsestransko vzgojo in če bi se mogle pisateljevanju posvetiti kot

poklicu, brez utrudljivih skrbi za vsakdanji kruh, lahko stopile na stran našim prvim moškim pisateljem . . .

Tudi v navadnem življenju in delovanju žen spoznavamo njih težnjo po osebnosti, tudi tu upliva zunanji svet neposredno na njih čustvovanje, tudi tu vidimo njih zmožnosti, živeti v drugih in za druge. Iz njih čustvovanja izvira njihova požrtvovalnost, ki je v ženah nerazmerno bolj razvita nego v moških, a jim je tudi, vsaj tako se trdi, mnogo lažja.

V najjasnejši luči se nam kaže ta požrtvovalnost v materinski ljubezni. Ako se oziramo po silah, ki najbolj pospešujejo človeško prosveto, moramo priznati med njimi materinski ljubezni prvo lavoriko. Dokler bedi velika večina ženstva s to ljubeznijo v srcu nad srečo rodbin ter jih varuje razpada, ne smemo obupati, da se ugodno reši tako težko socijalno vprašanje.

Ljubezen neveste do ženina, sestre do brata, prijateljev, domovine, vse to so krasni darovi človeške duše, a združeni so s posvetno radostjo in mnogokrat s samopašnim egoizmom; ljubezen matere pa je najčistejša, najbolj nesebična lastnost človeškega srca, v njej se očituje takorekoč božji duh, ki vlada na zemlji.

So tudi slabe matere, ki zanemarjajo svoje otroke ter jih pustijo propasti, ali te so, hvala Bogu, redke. Redno pa skrbi tudi v neomikanih narodih mati z ljubeznijo za svojega otroka; saj ne more drugače, saj ji je prijazno smehljanje nedolžnega otroka največja slast na svetu. Mati misli s skrbjo tudi na odrasle svoje otroke, žrtvuje jim mir, razvedrovanje in zdravje, ne da bi se brigala za plačilo in hvaležnost. Ako jo otrok zapusti, pozabi, ako ji je dejanski nehvaležen, ona mu odpušča, ter ga spremlja z molitvijo in blagoslovom.

Mati ne vpraša niti po tem, da li bo otrok dosegel svoj namen, saj vidimo da mnogokrat ljubi bolehne, slabotne otroke še bolj nego zdrave. Taki »otroci bolečin« postanejo čestokrat središče družine, skrivna vez, ki združuje roditelje in deco ob domačem ognjišču ter jih varuje pred praznimi zabavami zunaj hiše. Tako je pripomogla materina ljubezen, da tudi taki otroci izvršujejo svoj namen ter uplivajo v svojem krogu blagonosno.

In kedar je taka dobra mati zatisnila za vedno oči, postane nje grob svetišče, ob katerem plavajo vera, upanje in ljubezen nad zapuščeno družino, ki se tamkaj zbira, da moli. Duša materina pa živi in deluje dalje, kot gonilna in blažilna moč, v srcih soproga in otrok . . .

Toda ta instinktivna materinska ljubezen, ki hoče, pač menda brez izjeme, svojim otrokom vselej le najboljše, ne pogodi vedno pravih sredstev, s katerimi bi mogla doseči srečo zaroda. Kako bo tudi vedela najti vselej pravo pot do sreče svojih otrok, ko je povsem — vsaj v nižjih slojih — tako zelo zaostala za priviligiranim moškim spolom.

S tem se povračamo k prejšnji trditvi, da je žensko gibanje posledica globljega spoznavanja naravnega poklica žene. Opravičili pa smo s tem tudi naše skromno prizadevanje, da širimo i mi luč spoznanja v vrstah slovenskega ženstva ter mu kažemo pot, kako naj umeva in izvršuje svoj naravni poklic.

* * *

Vsa umetnost vzgojevanja obstoji v tem, da rabimo sredstva, ki odgovarjajo individualnim lastnostim in starosti gojenca. V to svrho pa je potrebno fino opazovanje, o katerem smo gori govorili, tisto spoznavanje notranjega življenja po navidezno neznatnih zunanjostih, ki je temeljni znak ženskega srca. Le tedaj je mogoče stalno uplivati na dušo otrokovo, ki se nam v svojem razvijanju kaže vedno z novih strani, ako zamoremo že enkrat sklenjeno sodbo vedno zopet spremeniti po individualnih pogojih. Nikjer ne more postopanje po

istem nepremičnem pravilu več škoditi, nego na polju vzgoje. Seveda je pa dolžnost žene, da se za svoj poklic vestno pripravi ter stori vse, da bo zamogla na tem polju, ki je njena prava domena, uveljaviti ves svoj blagodejni upliv.

Kakor že navedeno, ima mati kot vzgojiteljica veliko moč nad človeško družbo: v nravnem, duševnem in telesnem oziru. Noben drug poklic ne more tako odločilno uplivati na kakovost človeštva kakor poklic matere. Nekdo je otroka primerjal mehkemu vosku; umetnica, ki iz tega voska ustvarja »podobo božjo«, je mati. Utisi mladosti odločujejo mnogokrat za vse življenje; mati je provzročiteljica teh prvih utisov; ona je središče otroškega čustvovanja, ona je otroku nezmotljiva avtoriteta.

Omenila sem že, da je tolika oblast v rokah žene, ki je ne zna rabiti, ki je premajhna za svojo vzvišeno nalogo, nevarno orožje, ki postane mnogokrat osodepolno za vso bodočnost otroka. Koliko krasnih kali usahne v tej dobi, ker ni nikogar, ki bi jih gojil, koliko jih nespretna roka sè silo zaduši, koliko otrok oropajo nevedne matere bogatih zakladov, ki so bili skriti v mladih dušah, ker jih ne umejo ceniti in uporabiti!

Žalibog pa se ženstvo še vse premalo zaveda te svoje odgovornosti. Mnogim materam je, izvečine pač vsled neugodnih socijalnih razmer, prva skrb gospodinjstvo, potem še le pride na vrsto vzgoja otrok, a mnogim se zdijo tudi prazne zabave, važnejše — nego pa vsestranska skrb za otroke.

Spoznanje velikega pomena, ki ga ima naravni poklic žene kot matere, ni prirojeno, še manj pa je prirojena moč, s katero bi mati vselej dosledno po tem spoznanju ravnala; vse to pač ni instinktivno, ampak more biti le posledica razvite inteligence, volje, katero je utrdila vzgoja. Vzgoja pa še niti v najvišjih krogih ni dosegla one vzorne popolnosti, ki jo moramo želeti za vse ženstvo.

Že pri majhnem otroku je za vestno izpolnjevanje materinskih dolžnosti potrebna vsestranska izobrazba, kajti razmerje med materjo in detetom je v tej dobi tako mnogostransko, tako tesno, da si ne moremo misliti, da bi nedostatki v izobrazbi matere mogli ostati, nevede in nehote, brez slabih posledic za bodočega človeka.

Kedar pa otrok dorašča, zahteva od svoje matere vedno več in več; le tedaj bo ji možno vzgajati ga, ako je primerno izobražena. To velja zlasti glede sinov. Oče mora navadno vse vzgojevanje prepustiti materi; njega kličejo vsakdanje skrbi za zaslužek drugam; po cele dneve se ne more posvetiti družini. In vendar je domača vzgoja neobhodno dopolnilo šole, katera zaslužuje ime vzgojevališča le — pogojno. Vsled velikega števila otrok v posameznih razredih, vsled ogromnega učnega gradiva, ki ga morajo učitelji premagati, jim ob najboljši volji ni mogoče, paziti na individualnost otroka ter na temelju iste ustvarjati značaje. Šola se mora omejiti na to, da poda mladim glavam snovi, katero potem posameznik po nagnenju in sposobnosti samostojno porabi za se, ali pa tudi ne. Oziri na individualne posebnosti dečka, ki so odločilne za volitev bodočega poklica, za srečo v možki dobi, za delo v prid človeštva, ne pridejo o tem skoraj nič v poštev. Le izobražena mati, ki je opazovala ves razvitek otroka, zamore spoznati njegovo individualnost in vedeti, kako je mogoče v otroku vzbuditi zanimanje ter razkriti njegove sposobnosti.

Pa tudi v drugem oziru mora mati dopolnjevati šolsko vzgojo dečka. V šoli, v občevanju dečkov med seboj velja, duševno in telesno, pravica močnejšega; isto izvršujejo brezobzirno! Opažati je med dečki nekako surovost, nekak egoizem. Etične zavednosti, ki bi se kazala v spoštovanju slabejšega, šola ne dosega. Brezobzirnost postaja bolj in bolj znak današnjega možkega sveta ter dokazuje baš to, da

današnje matere v tem oziru niso kos svoji nalogi.

A dandanes velja pregovor, da že »jajce več ko putka ve.« Zato zamore mati le redkokdaj slediti duševnemu razvijanju svojega sina. Kedar je prestopil n. pr. meje višje gimnazije, težko da bi mu mati še mogla biti avtoriteta. Mnogokrat je čut, ki ga ima sin nasproti materi, nekaka zmes iz prepričanja o svoji višji duševni moči in iz pomilovanja materine nevednosti, njenih slabosti. Mnogokrat ji ne more priznati upliva na svoje ukrepe, da-si bi še tako potreboval dobrega svéta.

Ni čuda, da potem marsikteri mož, ki je videl v svoji materi slabotno, omahljivo bitje, v poznejšem življenju odreka svoje spoštovanje vsemu ženstvu, da postane brezobziren in brez vsake notranje opore v občevanju z ženami ter pride do prepričanja, da mu je za pot skozi življenje dovolj dobra tudi družica, ki stoji duševno globoko pod njim.

S tem pa seveda nočemo reči, da bi naj mati znala pomagati sinu pri izdelovanju grških nalog, da bi mu pomagala prevajati Homerja in Tacita ali pa iskati logaritme. Da si vzdrži avtoriteto, zadostuje, če se je navadila misliti, spoznavati zvezo med vzroki in posledicami, ter si pridobila neko samostojnost duha. Neobhodno potrebno pa je, da mati razume javno življenje, da pozna ideje, za katere ima iti v boj prihodnje pokolenje, da ji niso tuja vprašanja, katera bode mlada generacija imela rešiti, gospodarski in duševni pogoji, pod katerimi bo ista živela. Kajti materi pripada naloga, da najde zvezo med individualnostjo otroka in med potrebami poznejšega življenja; poznati mora torej vse ustrojstvo javnosti, da otroku lahko najde mesta, ki bo v življenju najbolj odgovarjalo njegovim lastnostim.

Kar smo rekli o vzgoji dečkov, isto velja glede vzgoje hčera, morda še v povečani meri. Hči je izročena navadno dalj časa uplivu matere; tega upliva v tem slučaju ne dopolnjuje v isti meri, kakor pri dečku, vzgoja v življenju, v svetu; razven tega je že zaradi enakosti spolov razmerje med materjo in hčerjo razsežnejše, mnogoličnejše. Mati ima v prvi vrsti pomagati na rešenju vprašanja o vzgoji deklet, te najvažnejše točke v modernem ženskem pokretu. Priznavam, da treba precej samozatajevanja, da si pusti mati, ki čuti svojo duševno pomanjkljivost, v tem oziru vzrasti hčer takorekoč nad glavo, a ta žrtva je nujna potreba nove dobe. Uprav tragično je gledati dandanes boj v srcu marsiktere mlade deklice, ki je spoznala ničnost, praznoto, nesmiselnost svojega življenja, iz katerega si želi do svobodnejšega uporabljanja svojih duševnih sil, a jo drži ozkosrčna mati v železnih okovih . . .

Kolikor več terja javno življenje od sodelovanja žen — mater, kolikor globlje iste posmatrajo svoj poklic, kolikor več so se navadile zahtevati od samih sebe, toliko temeljiteje bodo čutile dolžnost, da vzgojijo svoje hčerke tako, da bodo iste lahko zadoščale svojemu naravnemu poklicu.

Toda specijelno o vzgoji deklet mislim spregovoriti nekaj besed prihodnjič. Za sedaj še hočem omejiti na konsekvence iz gornjih izvajanj.

Da bo žena, mati, mogla izvrševati svoj naravni poklic kot vzgojiteljica svojih otrok, je torej pred vsem potrebno, da ji dajo merodajni činitelji priliko, da se na izvrševanje tega poklica vestno pripravi: torej več in temeljitejše izobrazbe! To je prva zahteva, ki jo mora staviti sodobna žena.

Druga zahteva moderne žene pa je ta, da se ji zagotovi tudi pravno stališče, ki bo primerno veliki odgovornosti, katero je materi naložil sam Bog. Današnje pravno razmerje žene nasproti zakonskemu možu, nasproti otrokom, je v mnogih državah takšno, da je nevredno visoke vloge, ki jo ima žena vršiti v prid človeštva. Še le,

kedar bo žena duševno dorasla in kedar nastane tudi pravno polnoletna, pričakujte od nje vestnejšega izpolnjevanja njenega namena!

Toda ne samo ob domačem ognjišču je torišče žene. Bolj in bolj prodira misel, da ima žena na vseh poljih človeškega življenja vršiti svojo vzgojevalno nalogo. Na vseh poljih zahtevamo za ženo popolno svobodo razvijanja. Mnogo socijalnih problemov se bo rešilo še le tedaj, kedar se jih bo lotila ženska požrtvovalnost, ženski nravni idealizem, ženski »takt«, nje živi čut za osebne, individualne potrebe. V podeljevanju zakladov prosvete in nravnosti posameznikom, v vzgojevanju celih slojev mora dobiti nesebična ženska duša širje polje delavnosti!

Pred vsem pa v šoli. Prepričana sem, da bi naša šolska vzgoja bila dandanes na vse drugačni stopinji, da se je pustilo sodelovati tukaj odločilno i ženske. Žena bi imela več srca za male sužnje, katerim se v šolskih klopeh zabija v glavo le nepregledna množica znanstvenih drobtin, ki mnogokrat nimajo drugega pomena, nego da tvorijo »balast« možganom. To učenje na pamet brez koristi in smisla, to priseganje na razne »priznane« metode bi dandanes ne cvetelo tako bujno in nam bi ne trebalo tožiti o nervozni mladini, da je imel v šoli moški pedantizem protiutež v ženskem individualizmu.

Moderna žena zahteva torej, da dobi več upliva zlasti na dekliško, osnovno in višjo šolo. Poznejši veki bodo morda strmeli, da je v naši dobi bila vzgoja deklet, zlasti nižjih stanov, skoro izključno poverjena moškim. Dekle vzgajati za življenje, utrditi mu nravno moč proti vsem nevarnostim poznejšega življenja, zamore le ženska! Zlasti v ljudskih šolah, katerih gojenke ne najdejo doma, v krogu pametnih roditeljev, potrebnega dopolnila šolski vzgoji, je neobhodno potrebna učiteljica s svojo lastnostjo, da se lahko uglobi v posamezne individualnosti ter poišče povsod pripravnih sredstev. Kolika dobrota za priprosto dekle, ako ima nad seboj vzgojiteljico, h kateri lahko vzdigne svoje oči kot vzoru, kateri se lahko zaupa, ker vé, da ji ista hoče pomagati!

Nadaljno polje javnega življenja, ki se mora še v večji meri odpreti ženstvu, je polje socijalne pomoči. Tukaj je žena najprej razbila železno ograjo in tu si je priborila prva priznanja i v moških vrstah.

Na tem polju se smemo tudi Slovenke že ponašati z uspehi. Naš dični »Zavod Sv. Nikolaja« si je v kratki dobi svojega obstanka pridobil vsestranske simpatije. Vsi domači listi, vseh političnih nijans, prinašajo o njegovem delovanju obširna poročila, ugledne smotre ga urejajo med važne socijalne pridobitve, oblasti same mu ne odrekajo velike važnosti . . . Bilo bi le želeti, da ta prepotrebni zavod, kakor je nekdo lani predlagal v tem listu, razširi svoje delovanje na vse slovenske zemlje, da osnuje povsod podružnice ter da se okrog tega okostja kristalizira mogočna vseslovenska ženska organizacija.

Meni je docela nepojmljivo, kako je mogel slavni odbor »Zavoda sv. Nikolaja« preko tega velevažnega in izvedljivega predloga preiti na dnevni red, še manj pa razumem, da se na občnem zboru, ki je bil nedavno, ni nihče spomnil omenjenih misli ter ni predlagal debate o tem vprašanju.

V Ljubljani so osnovali »krščansko žensko zvezo«; drugo: »splošno slovensko žensko društvo« je tudi že v povojih.*) »Ženska zveza« se naslanja, kakor kaže ime in kakor je sklepati po poročilih, na katoliško narodno stranko; drugemu društvu bodo kumovali napredni Slovenci. Obe društvi se mi zdita koristni, vsako bo delovalo blagonosno po svoje: dramilo bo zaspane

*) Pravila so že potrjena. Op. ur.

Slovenke. Prepričana sem, da bo prvo in drugo odgovarjalo svojemu namenu. Slovensko bo prvo in drugo, le nekaj se bojim, da ne bo nijedno: žensko društvo namreč ne.*) Jaz ne pripadam ni jedni imenovanih strank, marveč sem pripadnica onega modernega ženskega gibanja, ki baje, kakor se je govorilo na shodu »krščanske ženske zveze«, pri vsem, kar je dobrega na njem, nima na sebi nič pozitivno krščanskega, ako ne celo nekaj krščanstvu neprijaznega (poslednji oceni moram v imenu znank zbranih krog »Slovenke«, že ugovarjati — toda o tem prihodnjič.) Kot nepristranska opazovalka torej usojam si izreči to-le sodbo:

Slovenke ne pridejo do boljše bodočnosti ne pod znamenjem napredne misli, ne pod znamenjem izključnega krščanstva. Ni jedna teh idej ne more premagati predsodkov, ki nam delajo ovire povsod, kjer hočemo zboljšati svojo in svojih naslednic usodo. Le pod znamenjem dejanske ljubezni do bližnjega je zmaga. Na polju humanitete, kjer je ženstvo doseglo že velike uspehe, so primerna tla, da položimo nanja temelj rešitvi ženskega vprašanja na Slovenskem. A na tem polju ne treba nikake delitve v več ali manj politično navdahnjene frakcije, tu smo lahko združene, tu moramo biti združene, ako hočemo kaj doseči. In hoc signo vinces! To je moje nemerodavno prepričanje. Za to pa mi je žal, da je umestni predlog glede »Zavoda sv. Nikolaja« ostal glas vpijočega v puščavi.

Toda dovolj za danes. Prihodnjič zopet kaj, če mi dovoli ga. urednica in če ljubeznjive čitateljice ne bodo protestirale proti moji gostobesednosti.

*) Ta sodba se nam zdi vsekako prenagljena. Počakajmo, pa sodimo po delih! Op. ur.

ZADREGA. TEHOMIL.

Ti po trgu, jaz na oknu,
ah kako je to lepo!
Ti na okno, jaz raz okno —
in pogledi se vjemo.
Zarudi se lice tvoje
in povesiš v tla oko:
v silni, silni si zadregi;
deklica, zakaj tako?

SRBKINJE IN BOLGARKE.*) PRIOBČIL DR. J. T.

V zgodovini srbskega naroda se blišče kakor jasni meteori posamezne junakinje. Slavno znana je Ljubica, soproga Miloševa, ki je v bojih za osvoboditev obvarovala srbski narod in svojega soproga poraza in zato nemara zopetnega podjarmljenja. Ko so se namreč Srbi po Takovskem uporu (1815.) v Ljubički bitki že umikali in jih je Čaja-paša hudo stiskal ter je knezu Milošu že upadal pogum, stopila je Ljubica, ki je spremljala svojega soproga v boju, z golim mečem pred plašljivce in je zaklicala svojemu obupajočemu soprogu: „Maraš li priti pod moj predpasnik?« Ta nastop je navdušil može — sram jih je tudi bilo — in bojevali so se junaško, da bi popravili svojo malodušnost.

Sploh je Srbkinja pogumna, pa tudi strastna, kakor kažejo mnogi zgledi. V nekem takem slučaju je šlo rajnkemu kralju Milanu skoraj za življenje. Ko je namreč 22. okt. 1882. kralj Milan, vrnivši se s potovanja, šel po navadi v stolno cerkev k zahvalni maši, stopila je izza stebra vdova Jelena Markovićeva, koje mož je bil l, 1877. kot upornik ustreljen, ter je ustrelila s samokresom v kralja, ali ga ni zadela.

*) To karakteristiko sem posnel, deloma doslovno, po zanimivih in, kolikor je nestrokovnjaku mogoče presojati, objektivnih podatkih v Umlauftovi »Rundschau«, 7. zv. Ker je ta časopis slovenskim bralkam menda manj pristopen, jim upam s tem malo ustreči. Če se to upanje vresniči, prinesem še tamošnjo označbo Rumunk, Grkinj in Turkinj.

Zlasti rade ovijajo srbske narodne pravljice in pesmi svoje poetične vence okrog sivega zidovja starih gradov, ohranjenih in razpadlih. Sezidanje velikega, zdaj razrušenega grada na hribu blizu Ripanja (južno od Belgrada) pripisuje narodna pripovedka „prokleti" Jerini, soprogi krutega Brankovića. Druga pripovedka proslavlja gospo Jelo, soprogo Prijezde, Skalaškega graščaka, ker je združena z možem skočila čez obzidje gradu v Moravo, da bi ne prišla živa Turkom v roke; grad se je bil dolgo ustavljal Turčinu z junaško obrambo, ali sovražniki so drli zdaj po podzemskem hodniku vanj.

Srbkinja ljubi svojo domovino goreče in navdaja jo izrazit narodni ponos; zato še dandanes nosijo mnoge žene tudi iz najboljših krogov slikovito, dragoceno, a tudi drago narodno nošo: na glavi ozko, čepici podobno pokrivalo, nakičeno s cekimi ali biseri; nadalje posebne vrste jopič iz baržuna ali atlasa, ki je na prsih odprt in ima obsežne rokave, ki se zlasti od komolca navzdol razširjajo; pod tem jopičem se nosi kot nekak „fišú" — svilena ruta; tudi krilo je svilnato.

Pripovedke in pregovori označujejo duh narodov. Po srbski narodni pripovedki je živela v turški dobi blizu sela Djep, ne daleč od Dupljanskega mosta (v južnem kotu Srbije) mati s svojo hčerjo. Hčerka pere ob Moravi perilo; kar ji zakliče mati, naj hitro beži, češ Turki prihajajo. Hčerka pa se je na tihem veselila, da postane Turkova ljuba, in je ostala. Razjarjena mati prekolne deklico in okolico: naj se izpremenita v kamen — to so tudi zgodi! Res se še vidi tam skalnat lik, iz daljave podoben dekletu; ljudstvo ga imenuje: dekletov („momin") kamen.

V gnevu se Srbkinja malo briga za to, da s krepkimi in zabeljenimi izrazi krši etiketo. Jeziček ji teče ko mlinsko vreteno in na vse strani prše psovke in zmerjavice, ki jih ne dobiš — natisnjenih! . . . To je že tako . . . Kar nevarna pa je ljubosumna Srbkinja. Strupeno zaseganje, ki se mu često pridruži tudi delovanje nohtov in pesti, preganja neusmiljeno obtoženca ali obtoženko. Če je grešnik zakonski mož — kako se mu zabeli vsaka žlica njegovega obeda! Gorje pa ženskemu bitju, ki je krivo ljubosumnosti!

Ljubosumna postane Srbkinja hitro; saj ima visoko mnenje o svoji lepoti in to navadno po pravici. Mlade so lepe, tudi še v poznejših letih vidiš Srbkinje prav postavne. V mladosti je Srbkinja skoraj vedno vitke rasti, pozneje se je rada prime malo razkošna debelost. Pri kmeticah se to sicer skoraj nikdar ne primeri, ker opravljajo najtežja dela. Kljub južnemu značaju dobiš mnogo Srbkinj z najlepšo belo poltjo; seveda je brunetk mnogo. — Na človeka, ki je zrasel na severu, delajo te žene poseben, pa prijeten vtis z bujnimi, izvečine črnimi, pa tudi rujavimi lasmi, s temnimi zgovornimi očmi, ki jih obsenčavajo goste obrvi, s pravilnim obrazom in živahnim temperamentom.*)

Kot gospodinja in mati je Srbkinja kar vzorna. Iznenadi nas lep red in čednost v vsem gospodinjstvu. Srbkinja-mati je zelo brižna za uspešen razvoj svojih malčkov in gorje mu, ki bi kakemu razposajenemu paglavčku skrivil las!

Ena malih napak Srbkinje je — kakor tudi inih sosester — nagnjenost k onim ženskim prepirčkom, neizogibnim intrigam, ki jih moški imenujejo zaničljivo „ženska posla" . . . Izrecno pa se mora pohvaliti njih gostoljubnost v najboljšem pomenu besede.

Srbi so na glasu kot najponosnejši izmed Jugoslovanov. Ta ponos se morebiti razteza bolj na ženske kakor na moške, kajti niti v Belgradu, niti v Nišu niti drugod ne gredo srbska dekleta za dekle v

*) Žal, da ne morem tu pokazati podobe krasne Srbkinje — po fotografiji — ki jo ima moj izvirnik.

službo. Ženske služkinje so vseskozi inorodke. Ta ponos se prilično prevrže v trmo in upornost proti — soprogu. Zato ločitev zakonov ni redka.

Živa fantazija in nedostatek pouka rodi zlasti pri ženskah nižjih slojev praznovernost, ki jo razne „babe", ciganke itd. vrlo izkoriščajo.

Stališče srbske žene v hiši je različno po socialnem stanju hišnega gospodarja in po rodu. V višjih in srednjih slojih ima žena veljavo kakor v Evropi v obče. Pri kmetih nosi žena večino bremen; v soglasju s tem je običaj, da se tuintam kupi*) deklica, ki so si jo stariši zbrali za ženo sinu, često še le napol doraslemu; redkeje jo v medsebojnem sporazumljenju ljubimec — ukrade („otmica").

II. Bolgarke, dasi tudi Slovanke, se vendar v svojem tipu razlikujejo bistveno od Srbkinj. Bolgarke imajo bolj inteligentne ko lepe obraze; ponašajo pa se kakor Srbkinje z bujnimi lasmi, ne dičijo jih samo polne kite in goste obrvi, ampak včasih tudi temna senčica — pod nosom in nežne kocinjice na spodnjem delu — ušesec.

V družabnih in etičnih nazorih se skladajo Srbkinje in Bolgarke; le redkeje se udajajo zadnje zabavljanju in manj trdno se drže starih šeg. Po osvobojenju se je razširila pod vplivom došlih tujk prava in — to pristavimo mi — lažieleganca; dandanes že skoraj ni mestne gospe, ki bi ne še oblačila v narodno nošo. Po nekod se nosijo tudi po turško, pa brez pajčolana. — Raznovrstnejša, pestrejša in zato slikovitejša je noša krasotic na deželi. Barve menjavajo zelo, v tej pokrajini je kratko krilo črno, tam snežnobelo, tam temnomodro, drugje zeleno ali rumeno itd. Poleg tega krila nosijo še brezrokaven jopič in bogato okrašen predpasnik. Pasove imajo zelo široke, iz usnja ali drugega blaga, često s srebrom vdelane. Na glavi nosijo rute, deklice so navadno gologlave. Tudi turško pokrivalo se vidi ob mejah. Razen nakit se naobesi okrog vratu in drugod, da kar cinglja: srebern, zlat, denar, korali, steklene krogljice itd. Prav izvirne so medene zapestnice kmetic v okolici Sredca: „oblika in velikost tega nakita spominja na predhistorične najdbe." Uhani in prstani se nosijo povsod.

„Veljava žene v hiši je sploh večja kakor pri vseh ostalih orientalskih narodih." Bolgarka je pomočnica svojemu možu; njena naloga je skrb za hišo, otroke, živino, jed in obleko. Največja hvala se ji izkaže, če se prizna, da je dobra gospodinja. —

Nenavaden je samostojen in siguren nastop žen iz nekaterih krajev Bolgarije in Macedonije. Ker so možje kot vrtnarji, zidarji, tesarji, pastirji itd. često več let z doma, gospodarijo doma žene. Nasproti tujcem se vedejo kmetice naravno in neboječe. Vse so resne, delavne postave, ki jim skrb za gospodinjstvo ne pripušča se udajati lenobi. Le v pretežno turških krajih pride žena lahko v zadrego, je molčečna in se prikaže malokedaj.

Zanimive so potomke (najbrž) starih Pečenegov, torej nebolgarke, zlasti okrog Varne. „Sveži, rudečelični obrazki z očmi, ki dajo jasno spoznati ogenj prikrite strastnosti, gibčnost teh malih osebic . . . to dela te naše božje sestre prav mikavne. Kakor govori ustno sporočilo, imajo — prav mehka srca." Vkljub raznim opravkom veljajo kot manj pridne kakor Bolgarke. Tudi gledajo baje manj na snago.

*) Kolikor je nam znano, ta trditev, vsaj glede kraljevine Srbije, ne stoji. Avtor je menda mislil na darove, ki jih o poroki daje ženin, oziroma njegovi roditelji, nevesti. To je morda še ostanek nekdanjega kupovanja.

V stari Srbiji, n. pr. na Kosovem pa zares „kupuje" mladenič deklico t. j. on daje denar za nevestino pripremo, balo. Ta „cena" znaša sedaj — po sporazumu z vladiko — 500 turš. grošev za dekle. Nekdaj je znašala ta „cena" mnogo več, za lepo dekle 1000 do 2000 grošev. Prim. „Kuća i život na Kosovu", Branislav Nušić, „Kolo" I, 9. Op. ur.

„Kakor Grkinje ob Črnem morju imajo navado, da mečejo nesnago, če jih nikdo ne vidi, le za nekaj hiš dalje, ako mogoče pred vrata kake dobre — prijateljice."

Pri vseh krščanskih narodih na Balkanskem polotoku nahajamo žene junakinje. Narodne pesmi pojo o hrabrih hajdukinjah.

SLOVENSKA KUHINJSKA ŠOLA V TRSTU. LEDA. TRST.

Pred nekoliko meseci sem čitala v „Edinosti" poziv, naj se oglasijo gospodje, ki bi hoteli jemati hrano v „Zavodu sv. Nikolaja" ter s tem omogočiti šolo, v kateri bi se gojenke imenovanega zavoda učile kuhati.

Ne vem, koliko gospodov se je oglasilo, vsekako pa premalo, kajti o slovenski kuhinjski šoli v Trstu ni še danes ne duha ne sluha. In vendar bi bila taka šola potrebna za gojenke „zavoda sv. Nikolaja", a koristna tudi za naše, izvečine neoženjene, mlade uradnike.

Kar se tiče potrebe glede služkinj, o tem pač ne treba izgubljati besed, kajti prepričana sem, da med cenjenimi čitateljicami in čitatelji ni nikogar, ki bi mi prišel z naravnost neverjetnim ugovorom, da bi potem naše služkinje zahtevale večjo plačo ter bi bile tržaške slovenske gospodinje le na škodi, ako se uresniči misel o kuhinjski šoli. Kdor bi se tega bal, imel bo še vedno na razpolago tudi takih deklet, ki ne znajo druga, nego prinašati vodo, pomivati lonce, snažiti sobe in kar je drugih takih potrebnih „ved". Zaradi samega sebe pa vendar ne more nihče hoteti, da bi zastal ves napredek naših deklet, ki imajo vendar tudi ta namen, da postanejo kdaj žene, čeprav ne uradnikov, marveč le delavcev, torej male gospodinje in — matere.

S tem ugovorom, ki sem ga slišala z neke strani, bavila sem se za to obširnejše, da pokažem, kako „čudne" nazore lahko najdemo v krogih naše „inteligencije", — če se gre za žensko vprašanje.

Domišljam si, da tehtnega razloga proti kuhinjski šoli ne more podati nihče, razlogi pa, kakor je gornji, se obsojajo sami po sebi. Pač pa imamo razlogov dovolj za kuhinjsko šolo.

Koristi, ki bi iz iste izvirale za naša dekleta, sem že v kratkem omenila. Vprašanje glede plače, katerega se omenjeni nasprotnik kuhinjske šole tako boji, igra seveda tudi važno ulogo. A kakor sem že rekla, ne bo nihče nobene slovenske gospodinje silil, da vzame v službo izučeno kuharico, ako je ne potrebuje. Razven tega pa sem čula, da so dekleta iz „Zavoda" bolj iskana v italijanskih in nemških rodbinah, nego pa v slovenskih (zakaj — to vedi sam Bog!) ter smemo biti z narodnogospodarskega stališča le veseli, ako naše služkinje pri tujcih več služijo, nego dosedaj, in pomnožijo narodno premoženje in blagostanje! Milijonarka pa menda tudi po kuhinjski šoli ne postane nobena gojenka „zavoda sv. Nikolaja!"

Kar se tiče gospodov, samcev, ki morajo sedaj obedovati in večerjati v dragih hotelih in restavracijah, pa tudi ni težko dokazati, da bi bilo i za njih ugodnejše, da imajo hrano v zasebni hiši, ali v našem slučaju v „zavodu". Če druga ne, vsaj cenejšo hrano bi imeli ob isti, ako ne boljši kakovosti. Kajti prepričana sem, da bi „zavod sv. Nikolaja" ne iskal druge koristi nego to, podati svojim gojenkam priliko, da se kaj nauče. Kuhinjska šola bi ne bila nikakšno spekulativno podjetje, ki bi gledalo na to, da izmozga iz svojih odjemalcev kolikor več dobička.

Glede kakovosti hrane pač ne treba omenjati, da bi stala kuhinja pod vodstvom vešče in vestne voditeljice ter da se ne treba prestrašiti besede „šola". Vsako eksperimentiranje s p. n. želodci je pač izključeno!

Druga velika korist, ne le gmotna, marveč tudi fizična in moralna, pa bi bila za posetnike in odjemalce te kuhinjske šole v tem, da bi isti ne bili primorani, da pri kosilu in večerji pijejo alkoholične pijače ter si morajo marsikdaj na račun pijače pritrgati na hrani, ki je vsekako važnejša od prve.

Naglašati moram, da nisem temperenclerica niti abstinentinja, da-si sem prepričana, da je alkohol strup ter opravičena le raba istega kot zdravilo. Razmere so nanesle tako, da ne morem izvajati konsekvencij iz svojega prepričanja, katerega pa nočem nikomur usiljevati. Le radi popolnosti naj v kratkem naštejem menenja strokovnjakov o uživanju alkohola.

Zdravniki pravijo, da je veselost ob čaši vina posledica — akutnega zastrupljenja. Kdor trajno uživa alkohol, zboli za raznimi kroničnimi katari v grlu, v želodcu ali čevih, ali pa na srčnih boleznih. Hujši še je upliv alkohola na možgane. Poskusi na živalih so dokazali, da že malo alkohola srednje jakosti zadostuje, da vidno spremeni celice živčevja v možganih. Isto se godi pač tudi s človeškimi možgani. Alkohol ustavlja delovanje nekih najfinejših delov v možganih, in sicer onih delov, kateri so baje sedež razuma.

To je menda res; saj pravi že stari pregovor: „in vino veritas — v vinu je resnica". Gotovo je, da bi marsikdo mnogočesa trezen nikomur ne zaupal, kar prerad pripoveduje v pijanosti. Pijan človek se ne briga za posledice svojih dejanj; vse skrbi zbežijo pred alkoholom, vse bolečine, duševne in telesne, zginejo, a žal, le za nekaj časa, dokler traja omamljenost živčevja. „Veselosti" spremljavalka je živahna domišljija, a žnjo se vzbudi tudi spolni nagon. Za to vidimo, da proslavljajo pesniki vseh narodov vino, ki jih navdušuje, da pevajo nesmrtne pesmi — vidimo pa tudi, da vzdihuje mnogo nesrečnežev po ječah, ki so se v pijanosti pregrešili proti človeški časti in lastni vesti. Zločini proti nravnosti so iz večine posledica — pijanosti!

Toda prepričana sem, da je vse to tistim, katerih se tiče, že znano; manj znano je morda dejstvo, da se moti, kdor misli, da je alkohol sredstvo proti telesni utrujenosti. Poskusi v angležki vojski, v vojski Zjedinjenih držav in v raznih mornaricah so pokazali, da so vojaki prestajali velike napore najlažje takrat, kedar niso uživali niti kapljice alkohola, razume se: o dobri hrani.

Še nekaj! Statistika pravi, da živijo ljudje, ki se popolnoma vzdržujejo opojnih pijač, povprečeno prilično dalje od onih, ki ljubijo sladko vince itd. Neke angležke zavarovalnice so zato znižale abstinentom zavarovalne premije za 10—15%. No, zavarovalnice tega menda ne delajo iz golega navdušenja do abstimentov, marveč znajo računiti!

Nesporno je tudi dejstvo, da upliva uživanje alkohola iz navade, ne da bi moral dotičnik biti za to že popolnoma udan pijančevanju, na značaj, ki se vsled alkohola spremeni, in ne baš ugodno. Človek postane top, zgubi vsaki smisel za kake višje interese, vsako sočutje do bližnjikov, postane brutalen in sebičen ter često nravno popolnoma propade. Eno vrsto zločinov sem že omenila; a statistiki trde, da je 70—80% vseh zločinov pripisati alkoholizmu!

Tudi duševne bolezni so žalostna posledica pijančevanja; 40% umnobolnih moških so žrtve alkohola.

Alkoholizem pa upliva neugodno tudi na potomstvo. Ako kje, velja tukaj rek, da se grehi starišev maščujejo na otrokih. Neki francozki zdravnik je opazoval 12 let 20 rodbin, od katerih je bilo 10 udano pijančevanju, 10 pa treznih. Prva skupina je imela v tej dobi 57 otrok, od katerih je bilo le 10, torej 17½% docela zdravih; druga, trezna skupina da je imela 61 otrok,

od katerih je bilo in ostalo 50 t. j. 82% zdravih. Omeniti še treba, da je 25 otrok prve skupine umrlo že nekaj mesecev po rojstvu, ostali so bili božjastni, nepravilno zraščeni, tudi pritlikavci in popolni bebci. Iz druge skupine je umrlo le 5 otrok kmalu po rojstvu, 2 sta imela neznatne pogreške v rasti, 4 pa so dobili v poznejši dobi živčne bolezni. — Razlika je torej velikanska!

Iz teh kratkih podatkov pač izhaja, da je novodobna „lete" — vir pozabljenja — jako nevarno sredstvo, zlasti za to, ker si, kakor sem gori rekla, marsikdo pritrguje na hrani, da more zadostiti tej nesrečni mestni modi, ki zahteva, da se mora z jedjo uživati tudi alkohol.

Arabska beseda „alkohol" pomenja baje „najčistejše, najfinejše bistvo" stvari. To dandanes, žalibog, ni več resnica. Odkadar smo tako srečni, da smemo uživati dobrote „vinske klavzule", se nam je vedno bati, da sprejme naše telo razven „aethyloxydhydrata" (alkohola) še mnogo drugih več ali manj nedolžnih — strupov. Kdor pa se je udal i žganju, njemu pa že itak zadostuje „fuzel" — drugega strupa mu ne treba.

Sicer pa sem čitala nedavno, o priliki mednar. kongresa proti alkoholizmu, ki se je vršil na Dunaju, v nekem humorističnem listu dokaz, da človek postane lahko „trotel" tudi pri vodi; — zato pustimo to „učeno" predavanje, pa se povrnimo h — kuhinjski šoli. Ako je kdo dobil iz navedenga prepričanje, da pomeni vsaj materijalno škodo, če se ga sili k uživanju alkohola, to mi zadostuje. Dotičnik je z menoj vred prepričan, da bi bila kuhinjska šola „zavoda sv. Nikolaja" koristna tudi za naše gospode uradnike, ki ne poznajo idilične sreče ob domačem ognjišču. To prepričanje sem hotela razširiti, da se otme pozabnosti misel o slovenski kuhinjski šoli v Trstu, ki bi vsekako dobro došla i našim dekletom, i moškim — abstinentom, pa tudi takim, ki bi hoteli včasih kupico pristnega vinčka . . .

Bila bi hvaležna, če še kdo izpregovori kaj o tem vprašanju v naši dragi „Slovenki". Saj bi se dalo povedati še marsikaj „za", morda tudi kaj „proti"? Razpravljati bi se moralo vsekako tudi o ustrojstvu te šole. Jaz sem prepričana, da bi bilo najbolje, če bi bil „zavod" v to svrho združen s kakšno boljšo gostilno . . . Kaj mislite ve, cenjene čitateljice?

PROSTITUCIJA. IVANKA. TRST.

Za merilo kulturne stopnje človeške družbe nam ne smejo in ne morejo služiti samo tehnične iznajdbe in znanstvene pridobitve, ker so to le nekaka zunanja znamenja razvitka in napredka človeškega razuma, ki družabni red mnogo bolj izpreminjajo nego li zboljšavajo. Tako nahajamo n. pr. v XIX. in XX. veku, ko slavita tehnika in znanost največje svoje zmage, še polno barbarskih odnošajev, krivic in nasilstev, in to pri narodih, ki so na glasu kot najbolj civilizovani.

Ako abstrahiramo od verskega momenta, tiči glavni smoter človeške družbe v njeni človečanski popolnosti, ne pa morda v popolnosti njenih vsakojakih proizvodov. Zato moremo nje resnično kulturno stopnjo soditi le po njenem etičnem stališču.

Ako motrimo nravstvene razmere sodobne človeške družbe ter jih primerjamo z onimi prošlih vekov, moramo reči, da je človeštvo napredovalo tudi v svojem glavnem smotru — v svoji nravstveni popolnosti. Ob enem pa moramo spoznati, da se je ta napredek izvršil mnogokje le navidezno, po obliki; po svojem bistvu pa je nravstvenost precej jednaka nravstvenosti prošlih generacij.

Kljub vsemu zunanjemu blesku in zunanji civilizaciji je nravstvena stopnja sodobne družbe še jako nizka. Le spomnimo

se še svežih dejstev, ki pričajo o — blagonosnem kulturnem delovanju civilizovanih evropskih držav in ki so: vojna v južni Afriki, maščevanje na Kitajskem, zatiranje slabejših narodov po močnejših vsepovsod ter tlačenje in uničevanje delavskega ljudstva po kapitalizmu. Vse to so uničevalne priče toliko hvalisane sodobne kulture. Nič pa popolnosti te kulture ne diskredituje bolj kakor — prostitucija, pred vsem reglementirana prostitucija.

Prostitucija pomenja v današnjem smislu besede samoprodajo ženskih oseb k spolnemu občevanju v o b l i k i **obrti**, bodisi že skupno v hišah sramote ali pa samostojno, posamezno. V resnici pa spada k prostituciji vsako spolno občevanje, kateremu manjka pogoj nravnosti in človeškega dostojanstva.

Glavni vzrok vsake prostitucije in pred vsem »obrtne« — o kateri edini bodi tu govora — je nedvomno kriva vzgoja moških in ženskih. Mnogi trdijo sicer, da je edini povzročitelj prostitucije sodobni kapitalizem, a to je docela krivo ali vsaj čisto enostransko stališče, kar sledi že iz tega, da je prostitucija bila tudi — **pred** kapitalizmom. Res je sicer, da je revščina velika pospeševateljica prostitucije — z ženske strani namreč — ter da najde ista največ žrtev v vrstah služkinj, natakaric ter neposedujočega ženstva sploh. A tu ne pride toliko v poštev kapitalizem, ampak mnogo več m o š k i e g o i z e m sploh, k i ž e n s t v o n a v s e n a č i n e o v i r a n a p o t u d o s t r o k o v n e i z o b r a z b e i n d o d o s t o j n e s a m o s t o j n e e k s i s t e n c e ter jih odriva od vsake boljše službe. Dalje je tudi res, da je najti v sramotnih hišah in vseh drugih oblikah obrtne prostitucije veliko število žensk iz posedujočih, meščanskih krogov.

Vzgoja, ali bolje zistem vzgoje je torej pred vsem vzrok prostitucije. Matere same so po veliki večini brez vsake resnične naobrazbe ter jim manjka vsak pojem o vzgoji v moralnem, higijeniškem, naravoznanskem in ekonomskem oziru, kar se posebno usodno kaže pri moški mladini. Njej se dovoljuje spolno občevanje pred zakonom, navaja se jo na škodljivo hranjenje duše in telesa ter pred vsem k p r e z i r a n j u i n z a p o s t a v l j a n j u ž e n s k e g a s p o l a in g o s p o d o v a n j u n a d n j i m. Svoje stori na moški vzgoji tudi vojaščina — prostitucija se smatra kot nekak privilegij vojaštva — in pa semtertje brezvestni zdravniki, ki stavijo redno spolno občevanje za neobhodno potrebo človeškega organizma. Ta zistem moške vzgoje neodoljivo prižene posedujoče in proletarske moške v naročje prostituciji. Kmalu pa jim ista ne zadostuje več, · · začne se lov na poštena nepokvarjena dekleta, katera s pomočjo zvijač in laži oskrunjajo in potem prepuščajo obrtni prostituciji.

V opravičenje nemoralnega življenja mlajših moških se često navaja okolnost, da ob sedanjih družabnih razmerah mož v svojih mladih letih nima dovolj gmotnih sredstev za vzdrževanje družine. Ta izgovor pa ne drži, kajti s tistimi svotami, katere zapravijo moški s prostitutkami in drugimi razkošnostmi, bi lahko izhajala cela družina ob priprostem in praktičnem gospodarstvu, to pa tem bolj, ker se poslužujejo tega izgovora navadno premnožejši lahkoživci, katerim je vsak izgovor dober, da le morejo nadaljevati svoje nenravno samsko življenje.

Istotako kriva je ženska vzgoja. Mesto da bi se dekle vzgajalo k samostojnosti v pridobivanju eksistenčnih sredstev in k samostojnosti v značaju t. j. k resnemu in delavnemu življenju, vzgaja se jo le k nečimernosti in puhlosti ter k popolni odvisnosti od moških. Dresira se jo v »pristno ženski« prijenljivosti in pokorščini in tako gladi pot moški pohotnosti.

* * *

Prostitucija je izrodek obče družabne pokvarjenosti, priča njene nepopolnosti.

Prostitucija bije v obraz vsem naravnim zakonom in vsakemu čutu človeškega dostojanstva. Protinaravna je v svojih pogojih in svojem bistvu ter strašna, razdirajoča in uničujoča v svojih posledicah.

Predpogoj prostitucije — v vsaki obliki — je ali popolna nravna propalost ali pa nenormalnost duševnega in fizičnega stanja pri obeh činiteljih t. j. pri prostitutki in prostituirancu. Tako abnormalno stanje se navadno ustvarja na umeten način: z alkoholom, nikotinom, s čitanjem nenravnih brošur, z obscennimi slikami in lascivnimi predstavami in pogovori itd. Predpogoj reglementirane prostitucije pa je, v popolnem pomenu besede, tudi telesna sužnost ženskih; ista je sramotnejša za človeštvo in bolj zločinska kakor katerakoli druga sužnost. In še več. Pogoj obrtne prostitucije v sedanjem obsegu in obliki je dobesedno t r g o v a n j e z d e k l e t i. Neverjetno grozne so vesti o tem poglavju v črni knjigi prostitucije. Tako obstoji mej nekaterimi evropskimi državami, mej katerimi zavzema prosvitljena Nemčija prvo mesto, (njej vredno slede: Italija, Ruska, Avstro-Ogrska, Španjska, Rumunska itd.) in mej angleškimi naselbinami v Indiji r e d n a trgovina z dekleti. Središče te trgovine je Bombay, kjer imajo brezvestni »trgovci« svoj poseben klub. Zlasti živahen promet z dekleti se vrši tudi preko Hamburga v Rusijo in iz Rusije, Avstro-Ogrske, Švice, Nemčije, Italije in od drugod v južno Ameriko, pred vsem v Rio de Janeiro, Montevideo, Buenos Ayres itd. Celi transporti deklet se pošiljajo sem in tja po železnicah in parobrodih. »Trgovci« imajo vedno na razpolago krivih potnih listov, katerih nihče ne preiskuje. Istotako imajo za poštni, brzojavni in telefonični promet svoj tajen jezik ter signalizirajo dekleta kot »preproge«, »škatljice z biseri«, vreče s »krompirjem« itd. Ta »trgovska« gospoda ima celo borze za svoje »blago«, n. pr. v Londonu, Rigi, Odesi. Kot sredstvo za dobavo vedno »sveže robe« se vporablja vse mogoče zvijače in brezvestnosti; mnogi lastniki ženitnih posredovalnic so zastopniki trgovcev z dekleti. V Turčiji, Egiptu, nekaterih balkanskih državah, v Rusiji, na Holandskem in celo v Belgiji, dalje v New-Yorku i. dr. dobivajo policijski organi od agentov in trgovcev z dekleti velike svote v svrho, da se obrnejo v stran in z a t i s n e j o oči kadar so oni na »delu«. Edino na ta način je mogoče, da ta najsramotnejša trgovina tako bujno cvete — v prosvitljenim dvajsetem veku! — V Čikagu se nahajajo najrazupitejše sramotne hiše v bližini magistrata (v Trstu tudi!) ter justičnih in policijskih oblasti. V južni Ameriki je policija docela podkupljena ter se navadno postavi v obrambo zločinskih agentov in trgovcev s človeškim mesom. Dekleta, ki so jih z zvijačo in raznimi lažnjivimi obljubami zvabili v tujino, zaklenejo o prihodu v sobe ter ondi izpostavijo najbrutalnejši pohotnosti. Neko cesto v Buenos Ayresu, Calle Lavalle, kjer gine do 2200 evropejskih žensk, ki so bile večinoma ugrabljene in z zvijačo odpeljane iz domovine, imenuje ljudstvo le »Cesta krvi in solza« (»Calle Sangré y Lagrimo«.) Te nesrečnice navadno umrjo že po par letih strašnih duševnih in telesnih muk. Po statistiki o narodnosti je mej temi ženskami 40% Poljakinj! 15% Rusinj, 11% Italijank, Avstro-ogerski narodi pa prispevajo z 10%.

Pa poglejmo, kako je ta čedna trgovina »v malem« razvita doma v Avstro-ogrski. Skoro ga ne najdemo večjega mesta, kjer bi ne bilo reglementirane prostitucije*). Glavni ognjišči najgnusnejše in najnižje prostitucije v Avstriji pa sta menda T r s t in P u l j.

Srce se krči v človeku, če pomislimo koliko tisoč nesrečnic hira in gine duševno in telesno v puljskih in tržaških brlogih

* Pred par leti se je tudi bela Ljubljana spopolnila s tako »moderno« ustanovo. Žalosten napredek!

sramote in zločinstva. In — nežne rodoljubke, ne zatisnite oči in ušes! — te nesrečne žrtve so po ogromni večini slovenske krvi, to so bivše slovenske služkinje, natakarice in delavke. Kje je naše človekoljubje in kje naše rodoljubje, da se ne zganemo v rešitev teh revic, ki tvorijo del našega maloštevilnega naroda?

Pa kaj govoriti o človekoljubni pomoči in rodoljubni rešitvi, saj je v Trstu in Pulju slovenski moški naraščaj v častnem številu zastopan med tistimi, ki polnijo sramotne hiše ter se pridno udeležujejo na prostituiranju svojih rojakinj in — samih sebe. Žal, da se dotičniki niti ne zavedajo ogromne moralne in fizične škode, ki jo s svojim nenravnim življenjem povzročajo ne le sebi, marveč vsemu slovenskemu narodu!

Protinaravno je dalje bivstvo prostitucije. Ista obstoji v zadoščanju spolnemu nagonu na surov, živalski način, ki skruni in uničuje človeško dostojanstvo ter ubija dušo in telo. Naravni namen spolnega nagona je ohranjenje človeške družbe. Spolni nagon je sila, iz katere ima izvirati oni veliki, mogočni, skrivnostni čut, ki s svetimi vezmi veže ženo z možem in ki ga imenujemo ljubezen. Ljubezen je edina, ki spolni nagon povzdigne v človeka dostojen čut in zvišuje njega namen; ljubezen edina opravičuje in dovoljuje spolno občevanje mej možem in ženo — a ljubezen mora biti vsikdar etičen čut. Prostitucija pa ponižuje spolni nagon v bestijalno strast, ki ne pozna druzega pogoja kakor svoje živalsko poželjenje in nima druzega namena nego svojo slast in živalsko uživanje. Protinaravnost in nizkotnost takega spolnega občenja pa še posebno otežujejo okoliščine in pogoji, pod katerimi se godi in in katere smo gori razmotrili.

Sedaj pa si na kratko oglejmo še posledice prostitucije. O tej priliki moramo pred vsem opomniti, da se te posledice dotikajo vse družbe in ne prostituirancev samih.

Fizična škoda, ki jo povzroča prostitucija, je naravnost grozna. Tako sodijo vsa nravstvena društva, a tudi druge korporacije, sosebno ženske, kar nam pričajo prošnje, ki jih od leta 1895. stavi »Zveza nemških ženskih društev«. To nam potrjujejo tudi soglasna izkustva velikih znanstvenikov in higijenikov, kakor: prof. Ribbing, prof. Forel, dr. Pelman, prof. Fournier, prof. Ricord, dr. Schwarz, prof. Schröder, prof. Herzen, prof. Flesch, prof. Nöggerath i. dr. in glasom katerih je od 99% mladih mož, ki pred zakonom živé nenravno, celih 80% bolnih na tej ali oni podeljivi spolni bolezni! To grozno razmerje pa še bolj otežuje okolnost, da so venerične bolezni le težko, a največkrat neozdravljive ter ti možje, ako se poroče, okužijo tudi svoje žene in preneso svojo bolezen na svoje eventuelne otroke. Dokazano je, da venerične bolezni še po 10, 20 in več letih povzroče slepoto, norost in blaznost ter druge bolezni, kakor tudi ponesrečene ali mrtve porode. Često se i v potomstvu pokažejo najtežje bolezni kot posledice venerično bolnih roditeljev. Tako se fizična propast prenaša od pokolenja na pokolenje. Kar pa se tiče prostitutk samih, pa je itak znano, da v večini umirajo v onih žalostnih bolniških oddelkih, katere polni z moškim in ženskim spolom prostitucija, ali pa gnijo po kleteh in zaduhlih zakotnih stanovanjih.

Že iz teh površnih podatkov je razvidno, kako ogromna in strašna je fizična škoda, ki jo povzroča vsej družbi prostitucija. Nič manjša ni tudi moralna škoda. Z reglementiranjem so dale države prostituciji nekak nimbus javne veljavnosti in upravičenosti ter tako uslužno prišle nasproti moški pohotnosti in ugladile pot nenravni razvajenosti obeh spolov. Notorično dejstvo je, da se z upeljanjem reglementirane prostitucije nikdar in nikjer in v nobenem oziru ni koristilo javni morali, da se z njo nikdar in nikjer ni odpravilo

ali vsaj omejilo dotične vagantne svobodne obrti na ulici, marveč se je ista vselej le pomnožila. To je tudi popolnoma logično; z reglementiranjem zatirati prostitucijo je pač isto kakor z Belcebubom hudiča izganjati. Sramotne hiše so neprestano javno pohujšanje ter ognjišča pohotnih strasti. Mnogi moški, ki bi se sicer nikdar ne udali nenravnemu življenju, propadajo o prvi priliki in izkušnjavi. Udajo se prostituciji v vseh možnih oblikah in navadno ne mislijo več na ženitev. Ženske uvidijo, kako negotova jim je ženitev, vidijo, kako se sramoti in zaničuje ženska, ki je brez premoženja; kmalo se naveličajo služb, v katerih se jih istotako ponižuje in prezira in v katerih ne zaslužijo niti za najnujnejše potrebe, vera v sé in vse dobro — ako so jo sploh kdaj imele — izgubi se jim in udajo se prvemu najboljšemu, ki jih sreča na cesti, s prihodnjim korakom pa že prestopijo prag obrtne prostitucije. Reglementirana prostitucija pa je slab vzgled tudi ženstvu posedujočih krogov ter ga potrja v vseh slabih instinktih. Prepričanje, da ženska ni za drugo na svetu, nego v zabavo in veselje moškim, da vsa nje vrednost obstoji v njeni telesnosti, se v senci reglementirane prostitucije bohotno razvija in čuditi se ne smemo, ako pri ženstvu posedujočih krogov ne najdemo mnogo druzega, razun smisla za negovanje zunanjosti. Končno se dama višjih krogov, ki si mej moškimi svoje kategorije dan za dnevom izbira nove ljubimce ter goji svojo pohotnost na rafiniran način in če je ožen̄jena, stokrat prelamlja zakonsko zvestobo, bistveno prav nič ne razločuje od reglementirane in pocestne prostitutke. Istotako ni nobenega razločka mej dosluženo prostitutko, ki prodaja svojo hčer ter živi od njenega greha, in mej ono visoko damo, ki dá svojo hčer svojemu zadnjemu ljubimcu v zakon. Tako iz nezvestih soprog nastajajo slabe matere in od teh izhajajo zopet nove nemoralne generacije.

Bodi dokazovanja dovolj. Vsak zdrav razum mora uvideti, da je prostitucija nesreča in sramota za vse človeštvo. S tem pa nikakor ne smem zaključiti teh vrstic. Ni dovolj, da spoznamo zlo, treba misliti tudi na lek.

Zakonodajstvo, ki bi moglo z radikalnimi sredstvi najhitreje in najuspešneje nastopiti proti obrtni prostituciji ter zabraniti vsaj sramotno in zločinsko trgovanje z dekleti, se jako počasi in le nerado bavi s tem predmetom. V tej zadevi se oblasti najraje delajo gluhe in slepe ter so vesele, če jih nihče ne dreza. In da jih nihče ne dreza, se imajo zahvaliti le okolnosti, da so žene v javnosti brezpravne, ker imajo vso politično oblast v rokah moški. Vse, kar se je dosedaj dobrega doseglo v omejitev prostitucije, je zasluga žen, ki se že po vsem svetu gibljejo in organizirajo v to svrho. Kolikega pomena je sosebno v tem oziru politično pravo žen, dokazuje okolnost, da so Američanke v New-Yorku, Kanzasu, Koloradi, Arizoni, Wyomingu in Idahi, kjer imajo ženske volilno pravico, dosegle velevažno povišanje takozvane varstvene dobe deklet na 18 let. V Ameriki je dalje za povzdigo obče nravnosti nevtrudno na delu priljubljena pisateljica Helen Gardener iz New-Yorka ter razne ženske zveze in društva. Tudi v Evropi je ženstvo stopilo v boj proti prostituciji. Ustanovila so se v ta namen razna društva na Angleškem, Francoskem, Nemškem, a tudi na Ogrskem se že deluje v omejitev prostitucije in nje posledic. Največje društvo te smeri obstoji od leta 1875. na Angležkem pod vodstvom gospe Josipine Butler in pod naslovom »Fédération abolitionniste internationale«. Leta 1897. pa se je na Francozskem zasnovala podružnica zveze, ki je imela letos od 29. maja do 2. junija svoj 25. kongres v Lyonu. Ta zveza je mnogo pripomogla, da so po vsem svetu začeli izobraženi krogi proučavati bistvo prostitucije ter sva-

riti pred njo. Žal pa, da abolicionisti ne zahtevajo odprave prostitucije sploh, marveč le odpravo reglementiranja in vsacega vmeševanja od strani zakonodajstva, kar da je obsojati s pravnega, higijeniškega in moralnega stališča, ter hočejo pred vsem varovati popolno osebno svobodo. V angleškem parlamentu je zveza abolicijonistov tudi prodrla s svojo zahtevo ter je v tej državi odpravljeno vsako reglementiranje. A kakor kaže dosedanja izkušnja, se s tem prostitucijska obrt nikakor ni omejila. Zvodništvo je na Angleškem v najbujnejšem cvetu ter gre izmed 5000 tamkajšnih bordelov 2000 naravnost na zavajanje mladih dečkov. V temni noči se po londonskih ulicah ravno tako košato razvija trgovina s človeškim mesom, kakor v drugih velikih mestih, in to pred očmi policije, kot svobodna, obče priznana obrt.

Reglementiranje prostitucije je nedvomno prav škandal v zakonodajstvu ter v vsakem oziru obsojanja vredno, a v zatrenje prostitucije treba še drugih, radikalnejih sredstev, nego je zgolj odprava reglementiranja. V tem oziru lepo prednjači Švica (z izjemo Genfa, kjer je socijalistična(!) uprava zopet uvedla reglementirano prostitucijo.) V Curihu je od leta 1897. odpravljeno reglementiranje; sramotne hiše so potom zakona odpravljene. A, kar je glavno, zakon prepoveduje tudi vagantno svobodno gibanje prostitucijske obrti ter isto v vsaki obliki strogo preganja in kaznuje. Pa tudi na Nemškem gre gibanje proti prostituciji ne le za tem, da se odpravi reglementiraje, marveč zahteva, da se prostitucijsko obrt sploh zatira v vseh njenih oblikah in z vsemi sredstvi, ki so državi na razpolago. In to stališče napram obrtni prostituciji je tudi edino pravo.

Prostitucija je nevarna in škodljiva posameznikom kakor tudi občí fizični in moralni blaginji ter bi se čisto logično morala zatirati, kakor se zatirajo vsi drugi pojavi človeške pokvarjenosti ali telesnih slabosti, ki so nevarni posameznikom in vsej družbi. To zahtevo podpira tudi znanost, ki vedno jasneje priča in kaže, kako veliko zlo je prostitucija, zlo, čegar obstanka nikakor ni mogoče opravičiti. Prof. Sonderegger, prof. Kraft-Ebing, prof. Forel, Lionel S. Beale s Kings-kolegija v Londonu, prof. S Graham, ves medicinski kolegij na univerzi v Kristijaniji, dr. Acton, Oesterlen, prof. Ribbing, veliko število amerikanskih zdravnikov, prof. Herzen, dr. Paulus, dr. Hoffmann i. dr. — potrjujejo soglasno iz lastnih izkušenj, da normalno konstituiran človek lahko živi zdržno, ne da bi kakorkoli trpel na svojem zdravju.*) Vsi ti znanstveniki tudi povdarjajo velik vpliv in pomen, ki ga ima prava in dobra vzgoja za ohranenje čistosti, ter popolnoma soglašajo z zahtevo vseh etično mislečih žen in mož, da naj ostanejo mladeniči in dekleta popolnoma čisti do zakona.

V vzgoji nam je torej pred vsem iskati orožja v boju proti prostituciji. Vedno in vedno zopet moramo opozarjati tudi naše ženstvo, kako napačno in pogubonosna je dosedanja običajna vzgoja, ter apelirati na naše slovenske matere, kakor tudi na učiteljstvo in duhovništvo, da poglobe pojme o dobri in pametni vzgoji, ki pred vsem izključuje dvojno moralo in zapostavljanje jednega spola za drugim. To naj našim vzgojevateljem preide v meso in kri. Dalje naj bi se mladini pojem o čistosti in nravnosti sploh ne razlagal z izključno verskega stališča, marveč na podlagi občečloveškega dostojanstva in dolžnosti, ki izvirajo iz tega, ter dalje na podlagi higijene in naravnoslovja. Mlade ljudi obojega spola

* Na to posebno opozarjamo onega g. anonimnega kritika »Slovenke«, ki je v neki tržaški kavarni pomazal naš list z nedostojnimi opazkami ter mej drugim opomnil, da bi se po odpravi prostitucije razširil nek drug greh! Ur.

in vseh stanov naj se navaja k resnemu, samostojnemu življenju in največji zmernosti. Tudi vsaka gospodinja in gospodar si štej v dolžnost, navajati svoje uslužbence k poštenemu, nravnemu življenju in sicer zlastnim vzgledom, poukom, omogočanjem poštene zabave in če le mogoče z zasledovanjem in ovajanjem onih, ki se brez vednosti policije bavijo z zvodništvom.

V tem oziru je »zavod sv. Nikolaja« v Trstu neprecenljive vrednosti. On otimlje naša uboga dekleta uprav izpred žrela pohotnosti, ki se tako bohato razcvita v obči tržaški pokvarjenosti. Voditeljstvu zavoda se je ravno te dni zopet posrečilo zaslediti dva brloga, v katerih se je izvrševala gori omenjena zločinska obrt brez vednosti in dovoljenja — kako neverjetno se to glasi! — policije, in v katerih je bila prodana in zapravljena čast bogvé koliko naših deklet. Seveda je voditeljstvo naznanilo obe dotični zvodnici policiji ter bomo prihodnjič o obeh slučajih natančneje poročali. Ednake zavode ali domove za služkinje ustanovljajo sedaj tudi po Ogrskem, da obvarujejo dekleta pred požrešno prostitucijo, ki nima nikdar dovolj žrtev. Ponovno opominjamo vse naše rodoljubne kroge na dolžnost, da se zanimajo za »zavod sv. Nikolaja« ter ga podpirajo z vsemi močmi gmotno in moralno, da bo njegovo delovanje napram neštetim drugim organizacijam, ki delajo v Trstu na gmotno in moralno propast naših služkinj, tem vspešneje. Sosebno bi moralo naše narodno ženstvo, ako mu je resnično do sreče in blaginje slovenskega naroda, vso svojo pažnjo posvetiti temu našemu zavodu, ki je edeina ženska korporacija na Slovenskem, brez tuje, t. j. liberalne ali klerikalne politične podlage, marveč je samo slovenska in človekoljubna v pravem krščanskem smislu, ter ga podpirati z dejanji in sveti.

V ostalem pa bi moralo proti prostituciji nastopiti zakonodajstvo. A ker je malo verjetno, da bi zakonodajstvo, če bo izključno pod vplivom in v rokah moških, kmalu radikalno nastopilo proti prostituciji, zato naj se ženstvo organizira ter z vsemi močmi dela na dosego političnih pravic.

Prav dobro bi bilo tudi prirejati shode, na katere naj bi se povabili vsi, brez razlike spolov in stanu, ki se hočejo boriti za odpravo najsramotnejše ustanove v civilizovanih narodih — obrtne prostitucije. Na shodih naj bi se resno in temeljito razpravljalo o teških posledicah prostitucije, o nje vzrokih, kakor tudi o sredstvih in potih za njeno odpravo ali vsaj omejitev. Sestavljale naj bi se tudi peticije ter izročale poslancem, ki bi soglašali z njihovo vsebino ter jih predlagali državnemu ali deželnemu zboru oz. v občinskem svetu.

V Avstriji moramo pred vsem zahtevati podaljšanje varstveno dobe deklet, v čemur smo posebno zaostali. Ko variira namreč varstvena starost deklet v drugih evropejskih državah n. pr. na Finskem, Nemškem, Danskem, Angleškem, Norveškem, Italijanskem in v Švici mej 15. in 17. letom, določa avstrijski zakon varstveno dobo le do 14. leta.

Pa še en važen činitelj je, ki bi mogel mnogo učiniti za občo nravnost, namreč novinstvo. Novinstvo je izraz »javnega mnenja« ali bolje: ono dela javno mnenje. Že ta okolnost nalaga novinstvu sveto dolžnost, da se ogiba vsega, kar bi znalo to javno mnenje okužiti, pokvariti. A tega, žal, novinstvo ne upošteva dovolj, marveč skuša mnogokrat s pikantnimi in često naravnost škandaloznimi noticami in spisi pridobiti novih naročnikov in stranki novih somišljenikov, računaje o tem na najnižje čute neizobražene in v mišljenju nesamostojne mase. Tako postopanje je zločinsko in najstrožjega obsojanja vredno. Tudi v slovenskem novinstvu nahajamo, žal, znake take novinarske brezvestnosti, ki niso nikomur v čast in še manj narodu v korist, ter je le najnujneje želeti, da me-

rodajni činitelji skoro ukrenejo potrebno, da se v časopisju ne bo žalil najprimitivneji čut dostojnosti. Še bolj pa bi seveda bilo želeti, da bi se novinstvo pridobilo za gibanje proti prostituciji. Stvar bi bila potem takorekoč na polovico premagana, in novinstvo bi si lahko z zadoščenjem reklo, da je s svojim postopanjem storilo človeštvu velikansko prosvetno uslugo. Saj je novinstvo v prvi vrsti poklicano v to, da širi in popularizira omiko, ne pa da ugaja strastem mase.

ŽENSKI IZOBRAZBI PROSTO POT! ROK DROFENIK. LJUBLJANA.

Dasiravno je izmed vsega prebivalstva največ žensk, vender se je temu večjemu delu človeškega rodu stoletja in tisočletja obračalo najmanj pozornosti. Ko je še mož hodil okrog odet s kožo divje zveri in se je s sulico in mečem v roki boril s sovražnikom, morala je žena, sestra, mati, hči obdelovati polje, morala mu je, ko se je zmage pijan vrnil domov, pripraviti jedi in ležišče. Da bi z možem vred šla v boj proti sovragu — za to se je ni vredne smatralo.

Pozneje bilo je še hujše. Trdo so morali tlačani robotati. Z bičem v roki so jih k temu priganjali hlapci tiranov. Tudi tukaj so morale žene največ prestati, osobito, ako se niso udale gospodarjevi volji. Na njihovih plečih je slonelo največ bremen. Poleg volov so jih v jarem upregali. In ako je posijal ubogi deklici žarek sreče v njeno mučeniško življenje, da si je našla moža svojega stanu, ki bi ji vsaj nekoliko olajšal trpljenje in jo spremljal po trnjevi poti njenega življenja, je prišel pohotni grajščak, zahtevaje svoj j u s p r i m a e n o c t i s!*) Njen mož pa je moral svojo in ženino sramoto mirno potrpeti, sicer gorje njemu in njegovi ženki!

*) Pravico prve noči.

Toda že v 15. stoletju so se posamezne žene pričele javno potegovati za ženska prava. Koncem 18. stoletja, za časa velike revolucije, pa že vidimo, kako so parižke žene od konventa, ki je proklamiral človeška prava, zahtevale tudi za se ednakih pravic. Takrat so o splošni navdušenosti, ki je vladala na Francozkem, dali tudi ženam prosto pot v mnogobrojne politične zveze kot ednakopravnim članom, kar se je v manjši meri posnemalo tudi na Angležkem.

Nekako o istem času (l. 1792.) pričele so se žene tudi na Angležkem gibati. Tu si je za žensko gibanje nevenljivih zaslug pridobila ženijalna predbojevnica ženskega gibanja, Mary Wollstoncraft, ki je z besedo in pisavo dramila angležke žene, da so se pričele tudi one gibati in se potegovati za svojo neodvisnost in za ednake pravice z možem. Trud Wollstonraftove ni bil zaman: že v prvi polovici minolega stoletja je na Angležkem nastalo obilo število društev, ki so si postavila nalogo, deloma priboriti ženam politične pravice, deloma pridobiti jim ustop k študijam in poklicem. In že sredi XIX. stoletja so se na Angležkem ustanovile visoke šole za ženske in ščasoma odprla so se jim skoro vsa učilišča. Dandanes delujejo na Angležkem žene kot zdravnice in uradnice najrazličnejših vrst; glede političnih pravic se pa lahko reče, da ne bode dolgo trajalo, ko bodo žene na Angležkem popolnoma ednakopravne z možkimi!*)

V tem je pač velikansk razloček med Anglijo in drugimi državami, kjer si mora ženstvo z vsem naporom korak za korakom prisvajati svoje pravice!

Skraja je bilo žensko gibanje omejeno bolj na literarno delovanje in na duševno

*) Kolik razloček je v tem med Anglijo in Avstrijo, kaže dejstvo, da ima žena na Angležkem že davno pravico, snovati politična društva — dočim se v Avstriji ženske v politična društva niti sprejemati ne smejo. —

izobrazbo. Na sodelovanje v politiki, na višje študije, ali na individualna prava nikdo ni mislil.

Še le razvoj velike industrije in bolj naraščajoči kapitalizem, ki je vrgel tudi ženo na delavski trg, provzročila sta, da je i žena pričela zahtevati, naj se ji odpre pot do različnih poklicev, ki so bili dotlej privilegij možkih in do višje izobrazbe, s katero je možno doseči boljših življenskih pogojev.

Idila o »pravem« ženskem poklicu, kot žena in mati, se je takoj razblinila kakor megla, kadar potegne močen sever, ko je bila žena postavljena pred alternativo: ali si naj sama poišče kruha ali pa naj revno propade.

Gospodarski preobrat so najprvo občutili osobito nižji sloji, kjer je veleindustrija že takoj spočetka potisnila žene in otroke na delavski trg in tako uničila stare tradicije familiarnega življenja. Toda kmalu se je gospodarski preobrat pričel pojavljati tudi v meščanstvu. Eden del meščanstva je pal med proletarijat, drugi pa, in od tega zopet možki del, preplavil je proste poklice, dočim je bilo veliko število deklic meščanskega stanu primoranih v to, da se samo prežive, ne da bi jim družba nudila za ta potrebna sredstva. Negotovost eksistence posameznikov je otežavala tudi sklepanje zakonov, radi česar se je ravno izmed onih neomoženih žen, ki so bile v družbi »odveč« in so gledale brezupno v bodočnost, bolj in bolj slišal glas po ednakopravnosti spolov.

Tako je vsled vsestranske nezadovoljnosti nastalo pravo žensko gibanje, ki zahteva na gospodarskem bojnem polju ednakih pravic z možem. Tu ne gre za kake ekstravagance tako imenovanih »frauenrechtleric«, nego tu gre za boj za eksistenco, za boj slabejšega proti močnejšemu. Ugovor, da žena naj ostane pri ognjišču in kuhalnici, naj bo dobra mati ter zvesta soproga, sedanji čas ne velja več. Kaj pa one žene, ki so »odveč«, ki si ne morejo ustvariti lastnega ognjišča, katerim je osoda zabranila, da postanejo legitimnim potom soproge in matere? Na to vprašanje ne ve moški egoizem nobenega pravega odgovora, kar je zelo značilno. Gospodarski boj je prisilil ženo, da v boju za obstanek tekmuje z možem. To pa ne samo žene iz proletarijata, nego tudi iz meščanskih slojev, kakor smo že prej rekli. Ako žene torej zahtevajo, naj sl jim ne le odpro vsa pota do raznih poklicev, nego tudi do višje izobrazbe, je to popolnoma logično, ker je utemeljeno v posledicah gospodarskega preobrata, ki je izzval med mnogo drugimi tudi žensko vprašanje.

OBČNI ZBOR ZAVODA SV. NIKOLAJA V TRSTU.

(Konec.)

Dajte torej, ganite se — in narod Vam bo hvaležen za delovanje. Jaz sem v naših služkinjah hotela vzgojiti narodni ženski naraščaj. Delovala sem na to, da bi bila dekleta ponosna na svojo narodnost ter krepostna, kajti ako rešimo v Trstu naše delavsko ženstvo, storili smo narodu velevažno uslugo. Hotela sem biti buditeljica najbolj zanemarjenega in zapuščenega, ali mnogoštevilnega in zato važnega sloja. No, niste me razumeli! Da bi bila pa jaz le nekaka navadna posredovalka služb, zato sem preponosna: preveč gotova sem svoje naloge in preveč odločna. Zavod ne sme zapustiti svojega cilja in namena, kateremu je posvečen! V to pomozi Bog in Sv. Nikolaj!

Ko je gospa Skrinjarjeva končala, so zborovalke soglasno protestirale proti temu, da bi odstopila.

Končno so se zborovalke na predlog ge. predsednice izrekle za to, da se gos. Skrinjarjevi o sprejemanju deklet in postopanju ž njimi pusti popolnoma svobodno

roko; ona naj vselej ravna tako, kakor ji narekuje človekoljubno prepričanje in bogata izkušnja.

Na to je ga. predsednica predlagala, naj občni zbor, da se izključi vsak nadaljni konflikt v notranji upravi, sprejme sledeči rezoluciji:

I. Dekleta je sprejeti v zavod, kolikokrati se vrnejo.

II. Družinam, ki notorično rade menjajo služkinje in ne znajo ž njimi postopati, se naj ne daje služkinj iz zavoda.

Ti rezoluciji sta bili soglasno sprejeti.

Ga. predsednica je nadalje predlagala, da se izreče gej. Skrinjarjevi popolno zaupanje s prošnjo, da umakne svoj odstop. Oboje se je zgodilo. Istotako je predlagala, da se izreče zahvala tajnici, gej. Klemenčičevi, ki je v „Slovenki" mnogo pisala o „zavodu Sv. Nikolaja" ter ga priporočala. Zborovalke so se o tej priliki, kakor o izreku zaupnice gej. Skrinjarjevi, vzdignile sè sedežev.

Potem se je vršila volitev odbora, ter so bile izvoljene soglasno gospe in gospice: Skrinjar Marija, Ponikvar Karla, Grom Maša, Klemenčič Ivanka, Blatnik Kunigunda, Epple Ivanka, Pegan Netka, Urdih Zorica, Krže Ivanka, Godina Vekoslava, Čarga Tončka, Gulič Lizika, Vinšek Marija, Zadnik Karolina, Ivančič Ivanka, Košir Terezina, Poš Mici, Pirjevec Marija, Čarga Marija, Doles Ivanka, Sever Alojzija, Žitnik Marija, Godina Milka, Zorzut Rezika, Guštin Vekoslava, Prelec Marija in Vidmar Marija.

Gospa predsednica je pozivala v daljšem govoru dekleta, naj se pridno udeležujejo nameravanih predavanj, ter jih opozarjala, da jim je zavod vedno odprt zlasti, če preti nevarnost njihovi časti.

Gospa Skrinjarjeva je navedla več slučajev, ko so služkinje prijokale v zavod, ker jih je zalezoval gospodar ali njegovi sinovi. Povedala je nadalje, da se ji je posrečilo razkriti cela društva tržaških lahkoživih bogatinov in imenitnikov, katerim je neka italijanska podanica dovajala vedno novih žrtev, sama lepa mlada slovenska dekleta, ter je ista gospa Skrinjarjeva o tem spravila 64 takih pohotnežev v zapor, a dotična „dama", ki je v svili in baržunu prodajala naša dekleta, je bila menda po izgonu spravljena v svojo domovino.

Nadalje je navedla več slučajev iz svoje vzgojevalne prakse, ki dokazujejo, da ni mogoče z vsemi dekleti postopati po istem pravilu. Poboljšljivo pa je pač vsako dekle. Ona sprejema v zovod tudi taka dekleta, o katerih ve, da niso na pravi poti. (Glas iz občinstva: „Taka so najbolj potrebna varstva in pomoči".) Šla je iskat deklet celo v policijski zapor in v bolnišnico, v najžalostnejši oddelek . . . Bili so to slučaji, ko je redarstvo na zlobno, lažno ovadbo aretiralo nedolžne služkinje.

Gica. Čarga predlagala je zahvalo vsem, ki so storili kaj v prospeh zavoda. Zborovalke so se vzdignile sè sedežev. Mej zborovalkami se je nabralo 12 K 55 st. v prid blagajne. Velečastiti gospod Jaklič, vojaški župnik, je osebno prinesel lep dar 20 K. Hvala!

Slovenke in Slovenci! Iz predstoječega poročila lahko razvidite človekoljubni in rodoljubni namen, kakor tudi delovanje „Zavoda Sv. Nikolaja", na drugi strani pa zapreke, ki mu branijo razširiti svoj delokrog. Njegove važnosti nam torej ne treba še posebej povdarjati niti utemeljevati prošnje za nadaljno izdatnejšo podporo. Ne zabite našega zavoda in odprite zanj srce in roke!

NOVE KNJIGE.

»Novi Akordi.« Naš vstrajni založnik g. L. Schwentner začel je izdajati nov glasbeni list: »Novi Akordi«. Z veseljem pozdravljamo ta energični korak napredka na glasbenem polju, in sicer iz

dveh razlogov: prvič, ker se g. L. Schwentner ogromnih stroškov, katere mu »Novi Akordi« le pri velikem številu naročnikov, (ker so »Novi Akordi« za elegantni papir in tisk jako po ceni) lahko pokrijejo, ni zbal, in drugič radi tega, ker nam list, pod uredništvom dobro znanega skladatelja in kritika g. Dr. G. Kreka, obljublja jako lepo vsebino.

Uredništvu »Novih Akordov« je obljubilo veliko, manj ali več popularnih slovanskih skladateljev, svojo pomoč. Naj omenim slovenskemu občinstvu znane skladatelje: Fajgelj Danilo, Förster Ant., Hoffmeister Karel, Dr. Benjamin in Gustav Ipavic, Proházka Josip, Iv. pl. Zajc, ter slednji urednik g. Dr. G. Krek. Razun teh je še veliko število nam manj znanih slovenskih skladateljev, med katerimi pa vsekako ne primanjkuje nadarjenih glasbenikov.

»Novi Akordi« so za sedanje naše razmere neobhodno potreben list. Zaslužijo torej v polni meri, da se jih podpira, da nam v kratkem času ne umro, kot večina naših znanstvenih in umetniških listov. Edino tem potom lahko dosežemo večje zanimanje našega občinstva na tem umetniškem polju. V »Novih Akordih« se bode gojila v prvi vrsti narodna glasba, ker edino v nji je prava podlaga za razvitek glasbene umetnosti pri Slovencih. Ozrimo se gori na sever k bratom Čehom, kako so oni dosegli te uspehe, da so takorekoč v središču svetovne glasbe v Parizu triumfirali ter si s tem pridobili v splošnem svetu priznanje — in vse to le na podlagi narodne glasbe. Zato pa naj nobena slovenska muzikalična rodbina, nobena čitalnica, nobeno bralno ali pevsko društvo ter sploh noboden muzikalično naobražen Slovenec ne manjka med naročniki »Novih Akordov.«

»Novi Akordi«, zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo, izhaja vsaki drugi mesec ter stane 8 K za celo leto, 4·50 K pa za pol leta.

Naročnina naj se pošilja na upravništvo v Dvorskih ulicah št. 3.

Uredništvo se nahaja v Gospodskih ulicah št. 10. v Ljubljani.

»**Slovenska zadruga**«, glasilo slovenskih posojilnic in gospodarskih zadrug ter »Centralne posojilnice slovenske« v Krškem, bode odslej prinašala razen spisov narodno gospodarske vsebine tudi razprave o domači in narodni vzgoji, ker slovensko učiteljstvo ne more še ustanoviti samostalnega lista v tej stroki, kakor se je to povdarjalo tudi na shodu jugoslovanske učiteljske »Zaveze« na Bledu.

BELEŽKE.

Priloga. Današnji številki prilagamo prošnjo načelništva moške podružnice družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu za Ciril Metodov dar ter nakaznice za dopošiljanje istega.

† **Јован Илијћ**, српски песник, умро је минолог месеца. Он се родио 1823. г. о Великој Госпојини у Београду. Основну школу свршио је у Београду, а гимназију у Крагујевцу. Затим је у Београду свршио прву и другу годину философског факултета, који је прекинуо полетивши 1848. г. браћи Србима у Угарској у помоћ. Кашње се опет врати у Београд, где је био практикант Државног Савета, па коректор С р п с к и х Н о в и н а, а најпосле професор неготинске гимназије. Год. 1859. постане касациони судија, у коме положају остане све до 1869. када га прво намесништво именова министром правде. Наком две године министровања даде оставку. Али 1878. опет би именован државним саветником. Те године затражи пензију у којој га је и смрт затекла. Певао је пуних педесет година и дао је српском народу неколико низа најлепших песама, које носе на себи чисто нацијонални карактер. Он се броји међу највеће српске песнике. Српском народу дао је још и три сина, три песника Војислава, Драгутина и Милутина. Лака му земља!

† **Jožef Murn-Aleksandrov.** »Ni mi dobro . . . Jaz venem in hiram . . .« Tako je v majevi številki »Ljub. Zvona« zapel globokočuteči nežni pesnik Aleksandrov. Kar je zapisal tu, je občutil ne le v svoji duši, marveč tudi na svojem telesu, saj je vedel, da mu njegove šibke moči hitro izpodjeda grozna sovražnica mladosti — tuberkuloza, ki se je že v deški dobi naselila v njem. Letos v maju ga je bolezen priklenila na posteljo in že 18. junija ob 2. uri zjutraj je prišla ponj bela smrt . . . Izdihnil je v nekdanji cukrarni v istem

stanovanju — in morda na isti postelji — kakor pred par letiveliki pesnik in prijatelj mu Kette. Josip Murn je bil rojen v 1879. v Ljubljani ter prebil deška leta v »Marijanišču«. Ko je z maturo dokončal gimnazijske študije, se je vpisal na juridično fakulto — zadnji čas v Pragi. Pisateljeval je že v gimnaziji ter je bil tudi ud dijaškega društva »Zadruga« in sozadružan Cankarja, Ketteja in Župančiča. Sodeloval je mej drugimi pri »Ljub. Zvonu«, »Slov. Narodu« in »Slovenki«. Bil je nenavadno plemenit, odkrit in kremenit značaj ter zvest prijatelj. Kot pesnik je bil finočuteč lirik, čegar strune so donele v srce, kakor le pravega, resničnega pesnika-umetnika. Mnoge njegove pesmi so sicer dovolj nejasne, a tudi teh človek ne čita brez umetniškega užitka. Bog vè, koliko dragocenih biserov je še bilo v srcu pesnikovem, katerega je tako rano pokrila gomila! Škoda zanj!

† **Pavlina Pajkova.** Širom slovenske zemlje dobro znana in priljubljena pisateljica Pavlina Pajkova je dne 1. junija zjutraj končala svoje plodovito zemeljsko življenje ter se preselila v svet miru in pokoja. Umrla je vsled prehlajenja pluč v 47. letu svoje dobe. Pavlina Pajkova je bila rojena v Paviji na Italijanskem. Njen oče Doljak je bil rodom iz Goriške ter l. 1848. slovenski državni poslanec, mati, roj. Milhačič v Gorici, pa je bila dvorna dama na bourbonskem dvoru. Oba roditelja sta umrla, ko je imela njiju hčerka Pavlina komaj 6 let. Po smrti starišev je prišla v Solkan k svojemu stricu Mat. Doljaku, deželnemu poslancu na Goriškem. Ondi se je seznanila z dr. Lavričem in Ernestom Klavžarjem, ki sta Pavlino, ki se je od starišev naučila le italijanskega jezika, poučevala v slovenščini ter ji netila v duši ljubezen do naroda in jo navdušila za lepe ideale. Leta 1876. se je Pavlina omožila z urednikom »Zore«, Jankom Pajkom, ter se preselila ž njim v Maribor in kasneje v Gradec, kjer je dokončal modroslovske študije. Kasneje je živela s svojim soprogom v Brnu in na Dunaju, kjer je služboval kot profesor. Pred dvemi leti pa sta se s soprogom, ko je šel v pokoj, preselila v Ljubljano, kjer živita Pavlinina sina Milan in Božidar, prvi profesor na pripravnici, drugi gimnazijec. Takoj prihodnje leto je zadela Pavlina Pajkovo v Ljubljani kruta izguba, umrl ji je soprog, vsled česar se je popolna odtegnila družbi ter živela le ljubezni do svojih sinov, ni pa opustila pisateljevanja. — Prva Pavlinina spisa je prinesla leta 1872. »Soča«, in sicer pod naslovoma »Prva ljubezen« in »Ženska v rodbini«. Kasneje pa je sodelovala pri »Zori«, »Kresu«, »Ljub. Zvonu«, »Dom in Svetu« ter je pisala povesti za »Družbo sv. Mohorja«, »Slov. Matico« in za »Slov. knjižnico.« Leta 1878. je izdala svoje zbrane »Pesmi«. Kot pisateljica je Pavlina Pajkova zastopala zelo enostransko stališče romantične idealistke in so bili predmeti njenega pisateljevanja vedno vzeti z idealnih višav in le solčnih strani življenja. Strastno in ognjevito je zagovarjala načelo, da treba čitatelju kazati le vzvišene ideale ter bila velika, absolutna nasprotnica novodobnih literarnih struj. Bila je pa sila marljiva pisateljica in so bili njeni spisi v obče izredno priljubljeni. Pisateljevala je še mesec pred smrtjo ter zapustila dovršen roman in nedovršeno povest. Veleblagi pokojnici časten spomin v Slovencih!

»**Slovenskemu učitelju.**« Na notico v zadnji številki tega lista pod naslovom: »Popotniku«, odgovarjamo za danes sledeče: Laž je, da je pisateljica članka »Vzgoja v sirotiščih« v 10. številki lanske »Slovenke« »celo vrsto let brezplačno vživala dobrote zavoda«, o katerem je v dotičnem članku pred vsem govora, in brezsramno podtikanje in zavijanje je, da je bil dotični članek »**napad**« na mišljeni zavod. Dalje je infamna, podla laž, da so dotično gojenko »morali iz raznih vzrokov **odsloviti**« iz zavoda. To je od besede do besede zlagano. Laž je tudi, da je v napominanem članku »marsikaj neresničnega marsikaj pretiranega.« Končno je opazka o »emacipirani ženski« debela glupost. S podrobnimi in natančnimi podatki (navedli bomo če treba imena) postrežemo v prihodnjih številkah našega lista ali eventuelno — kje drugje. Kar se pa tiče podlo zlobne opazke o »taki ženski«, povemo čednim »krščanskim« skrunilcem osebne časti, da njih blato iste ne more doseči. — Tudi to povemo uredništvu »Slov. učitelja«, da bomo predstoječo kakor tudi prihodnje številke, v katerih bomo stvar eventuelno obravnavali, sami poslali vodstvu dotičnega zavoda v blagohoten — prevdarek. A sim-

ptomatično je res, da list, ki hoče biti strokoven učiteljski, torej pedagogičen list, na popolnoma stvaren članek odgovaja — z napadi na osebe, kakor to delajo izvestni revolveržurnali. Pa seveda — »Slovenski učitelj« stoji na podlagi novodobnega krščanstva.

Pravila »Splošnega slovenskega ženskega društva« so potrjena. Ker so nam, žal, za to številko prepozno došla, priobčimo jih v celoti prihodnjič. Začasni odbor je odredil, da se ima ustanovni občni zbor vršiti stoprav v jeseni; mej tem časom pa se bodo prirejali prijateljski sestanki s predavanji in primerno zabavo. Društvena knjižnica je že urejena ter šteje okolo 500 lepih knjig. Začasno se nahaja ista v prostorih ljubljanske »Gospodinjske šole.« Začasni odbor tudi intenzivno dela na to, da bi do občnega zbora društvu pristopilo čim večje število ustanovnic oz. ustanovnikov, ki imajo plačati enkrat za vselej 20 K., dalje rednih društvenic, ki morejo biti le osebe ženskega spola, dopolnivše 16. leto, in ki plačajo na leto najmanj 1 K., in končno podpornikov, ki morejo biti osebe moškega spola in ki plačajo na leto najmanj 2 K. Vrhu tega je plačati rednim društvenicam in podpornikom ob pristopu 40 st. vpisnine. Namen bodočega »splošnega ženskega društva« je velekulturen in za ženstvo velevažen, zato toplo priporočamo cenjenim čitateljicam in čitateljem, da čim preje prijavijo svoj pristop začasni predsednici, gospej dr. Triller-jevi v Ljubljani. Prihodnjič kaj več.

Ženstvo na češki univerzi v Pragi pa uradna statistika. Prav hvaležen sem gdč. Zofki Kveder, da je v zadnji štev. spopolnila moje poročilo o ženstvu na naših višjih državnih šolah. — Bolelo me je, da bi ženstvo ne bilo nič zastopano na češki univerzi, prvi za dunajsko! Uganka mi je še zdaj, kako se naj razlaga tak nedostatek ministerskega poročila, ko so mu vender na razpolago zanesljivi podatki iz prve roke. Zanašal sem se na svoj vir, ki je običajno celo v malenkostih zelo natančen, dasi sem si sam želel, da so razmere na češki univerzi drugačne; to sem tudi opomnil pod črto. Naša neutrudljiva pisateljica je na licu mesta poizvedela vse potrebno. Zadovoljstvo nas navdaja, ko slišimo o onih 47 slušateljicah — ministerska statistika ne ve o nobeni! Zlasti je čudno, da se je še število izvenrednih slušalk prezrlo, ker se izvenredno slušalstvo že v obče natančno loči, posebno pa še študentke. Torej celo pri poročilih najvišjega urada je treba skeptične kontrole.

Le v tem oziru so dodatki v V. štev. ne strinjajo z mojim poročilom, ker se tičejo tekočega leta, dočim sem se jaz bavil s stanjem v preteklem letu. Za svojo osebo sem s tem še bolj zadodoljen, ker imam že v rokah kontrolo za uradno poročilo prihodnjega leta. **Dr. J. T.**

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju, ustanovljeno l. 1888. nam je doposlalo svoje dvanajsto letno poročilo. Iz istega posnemamo, da je imelo društvo v minolem letu 5504 K 87 st. dohodkov in 4308 K 01 st izdatkov. Društvo je razdelilo v 358 slučajih podpore in je bilo mej podpiranci 31 juristov, 23 filozofov, 6 medicincev, 1 kipar, 2 agronoma, 7 tehnikov in 1 slušatelj graf. zavoda. Vsega skupaj je društvo v dobi svojega obstanka razdelilo 27.921 K 42 st. Vse to smo seveda navedli zato, da na to važno podp. društvo spomnimo in opozorimo naše čitateljice in čitatelje z željo, da po svojih močeh prispevajo za revne naše visokošolce.

Vzorni zakon. Würtenberški učitelj Völten se je na poročni dan zaobljubil, da bode tako dolgo s svojo ženo jedel z jednega krožnika, dokler se ne spreta. Po 57-letnem zakonu, l. 1868 našel jih je prijatelj še vedno z jednega krožnika jesti. Še le v letu 1873. sta prenehala, ne zato, ker bi ne živela v miru, ampak, ker sta bila že na pokopališču.

»Krščanska ženska zveza« v Ljubljani. Ta najnovejša ženska organizacija katoliške stranke na Kranjskem je imela dne 11. junija letos svoj drugi društveni shod, Kakor posnemamo iz poročila v »Slovencu« od 13. junija, je to drustvo osnovano po vzorcu dunajske »kršč. ženske zveze«, ki je imeniten političen aparat zvitega župana Luegerja. V programu, ki je obema zvezama jeden in isti, je mnogo govora o načelu »krščanskega mišljenja in življenja« ter »krščanski družini« in tudi na napominanem shodu je neka govornica posebno povdarjala verski moment. češ: »....Bog in vera nam ne smeta biti odvzeta«. No, mi od srca radi podpišemo krščanska načela in smo prepričani, da bi bilo v veliko korist ne samo našega naroda, marveč

vsega človeštva, ako bi se ta načela vselej dosledno in odkritosrčno dejanski izvajala. Nedvomno bi bilo tudi delovanje za pravo(!) krščansko življenje le hvalevredno, in mi bi bili zadnji, ki bi tako delovanje grajali ali obsojali. Gnjusi pa se nam brezvestno, frivolno izrabljanje vere in ženstva v politične in osebne svrhe, kar se dogaja na Dunaju s »krščˇ. ž. zvezo« od strani župana Luegerja in kar se bo po njegovem vzgledu vršilo z ljubljansko »krščˇ. ž. zv.« Mi smo v naprej vedeli, da ima ta nova ženska organizacija edino le ta namen, da bo služila katoliški stranki na Kranjskem kot zanesljivo in vspešno agitacijsko sredstvo, a to mnenje so nam potrdile tudi nekatere zakulisne podrobnosti, ki smo jih izvedeli od neke strani. Pred vsem pa označuje smer te ženske organizacije glavna točka na omenjenem shodu: zahvala nadvojvodi Franju Ferdinandu na sprejetju protektorata nad katoliškim nemškim šolskim društvom. Ta dogodek se je od katoliško nazivajočih se političnih strank izrabljal v tolikem obsegu in na tako neprimeren in grob način, da se morajo človeku sosebno take zakasnele izjave »udanosti in zahvalnosti« zdeti le hinavsko politično sredstvo, ki profanira ime in namena plemenitega nadvojvode. Zato bi bila »Krščanska, ženska zveza« v Ljubljani bolje storila, ako bi bila namesto zahvalnosti prestolonasledniku poslala srbski kraljici Dragi izjavo obžalovanja, da je židovsko in krščansko časopisje nje žensko čast in rodbinsko nesrečo na tak brezvesten, škandalozen način vlačilo po blatu čašniške propalosti in nesramnosti, ter jej izrazila svoje obžalovanje i nad tem, da si niti patentirani »krščanski« in o tem slovanski listi niso šteli v dolžnost, da bi potem, ko je prišla na dan resnica, skušali po najboljši moči popraviti krivico, ki so jo storili kraljici Dragi na njenem dobrem imenu in njeni ženski časti (v tem slučaju je pri nas pošteno pisala samo »Edinost«), ter ji končno izrazila svoje sočustvovanje in špoštovanje. S tem činom bi bila ljubljanska »krščˇ. ž. zveza« na mnogo lepši način dokumentirala svoje krščansko načelo, pokazala mnogo več ženskega in pravega Kristovega duha.

Zavarovanje življenja

je eminentne važnosti za vsacega človeka, osobito pa za

gospodinje in matere.

V marsikateri obitelji je življenje moža oziroma očeta edini kapital, od katerega je odvisen blagor cele družine. Ako mož predčasno umrje in zapusti nepreskrbljeno udovo z otroci, je često cela rodbina izpostavljena najhujši bedi. Skrbni soprogi toraj ne more biti vsejedno, **ako so soprog oziroma otroci zavarovani ali ne.** Z zavarovanjem na življenje je možno: **Varovati družino za slučaj smrti rediteljeve, preskrbeti otrokom doto, zagotoviti obstanek zakonskim, množiti rodbinsko premoženje, višati privatni kredit trgovcu, obrtniku itd.**

Pod najugodnejšimi pogoji sprejema

„SLAVIJA“

vzajemno zavarovalna banka v Pragi zavarovanja na smrt in doživetje, dote otrokom in pokojnine. Ker ves čisti dobiček pripada članom, se po petletni zavarovalni dobi zmanjšujejo uplačila.

Doslej se je članom plačalo dividende	K 716541·28
Reserve in fondi znašajo	„ 20579494·88
vsa dosedanja izplačila pa	„ 62922942·86

Pojasnila radovoljno daje

Generalni zastop banke „Slavije“ v Ljubljani

— v Gospodskih ulicah št. 12. —

2—12

Kavarni

„TRGOVINSKA“ in „NEMŠKA“

Kjer sta shajališči vseh Slovanov v Trstu

priporoča lastnik **Anton Šorli**

Na razpolago so vsi slovanski in drugi častniki.

Posebne shrambe za partijago cenjenim gostom.

„Slovenke“ lanski letnik

4. zvezek več izvodov

želi kupiti uredništvo „Slovenke“

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom,

ulica S. Francesco št. 2, I. n.

(Slovanska Čitalnica).

Hranilne uloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni ud zadruge in se obrestujejo po 4%. Rentni davek od hranilnih ulog plačuje zavod sam.

Posojila dajejo se samo zadružnikom in sicer na uknjižbo po 5½%, na menjico po 6% na zastave po 5½%.

Uradne ure so: od 9—12 dopoludne in od 3—4 popoludne.

Izplačuje se: vsaki ponedeljek od 11—12 dopoludne in vsaki četrtek od 3—4 popoludne.

Poštno hranilnični račun 816.004.

Odlikovan fotografski atelier

A. Jerkič

v GORICI

Gosposka ulica štv. 7.

edini zalagatelj c. kr. drž. uradniške zveze za Goriško, sprejema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela.

Novi, velikomestno urejeni atelier odgovarja vsem modernim zahtevam te stroke.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje, **20—25 gld.** tisoč.

Na zahtevo se pride fotografovat dotični kraj.

2—12

Nikaka skrivnost ni več, da si napravi vsakdo doma sam brez vsake priprave in težave najfineje likerje po francoskem zistemu s pomočjo ekstratov; isti stanejo za vsakih **5 litrov** likerjev in sicer: **Tropinovec, Absint, Vermut, Ruski pelinovec, Češki liker, Kimel po 80 kr; slivovec, rum, češnjevec, alaš, alpski liker po 85 kr. in Konjak Benedik tinec, Chartreuse, Plzenski liker po 95 kr.** Razpošiljam proti predplačilu v známkah ali s poštno nakaznico; po poštnem povzetju **10 kr, več.** Vsaki pošiljatvi pridenen navodilo, kako se napravi liker. Preprodajalcem, če naročijo več blaga, se cene mnogo znižajo. 2—12

JOSIP GOMBAČ, TRST, ULICA GEPPA 16. II.

Slovenke!

Spominjajte se

✧ ✧ ✧ ✧ družbe

sv. Cirila in Metoda

in

zavoda sv. Nikolaja

v Trstu.